

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

FILMOVÁ A TELEVIZNÍ FAKULTA

Filmové, televizní a fotografické umění a nová média

Dokumentární tvorba

DIPLOMOVÁ PRÁCE

ZTVÁRNĚNÍ EUFORIE TRANS* OSOB

V DOKUMENTÁRNÍM FILMU

Kateř Tureček

Vedoucí práce: MgA. Tereza Reichová

Oponent práce: MgA. Lukáš Kokeš

Datum obhajoby: 13. 9. 2022

Přidělovaný akademický titul: MgA.

Praha, 2022

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

FILM AND TELEVISION FACULTY

Film, Television and Photographic Art and New Media

Documentary film department

DIPLOMA THESIS

REPRESENTATION OF TRANS* EUPHORIA

IN A DOCUMENTARY FILM

Kateř Tureček

Supervisor: MgA. Tereza Reichová

Opponent: MgA. Lukáš Kokeř

Date of thesis defence: 13. 9. 2022

Assigned degree: MgA.

Prague, 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma

Ztvárnění euforie trans* osob v dokumentárním filmu

vypracovalx samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne podpis diplomantx

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Abstrakt

Diplomová práce *Ztvárnění euforie trans* osob v dokumentárním filmu* se zabývá analýzou čtyř dokumentárních filmů (*Na míru, XY Chelsea, Transhood a Proč se cítím jako kluk?*), které se tématicky dotýkají motivu života trans* osob. V první části vymezuje pojmy zabývající se trans* identitou a dokumentárním filmem. V druhé části pak podrobně rozebírá jednotlivé ztvárnění pozitivních či euforických momentů sociálního herectva. Na závěr práce odpovídá, zda současné dokumentární filmy komplexně zobrazují realitu znázorněných trans* osob.

Abstract

The diploma thesis *Representation Of Trans* Euphoria In A Documentary Film* deals with the analysis of four documentary films (*Suited, XY Chelsea, Transhood and Why do I feel like a boy?*), which thematically touch on the motif of the life of trans* people. Main terms dealing with trans* identity and documentary film are defined in the first part. Second part of the thesis consists of detailed analysis of individual renditions of positive or euphoric moments of social actors. At the end thesis answers whether current documentary films comprehensively portray the reality of depicted trans* people.

Poděkování	7
Jazyková úprava a zkratky	8
Úvod	9
Vymezení pojmů a práce se zdroji	11
Kontext nepoužití českých medicínských zdrojů	11
Gender	15
Trans* identita	18
Dysforie	21
Euforie	23
Dokumentární film a sociální herectví	25
Cisheteronormativita a média	26
Kritéria a analýza pramenů	28
Kritéria výběrů dokumentárních filmů	28
Na míru (2016)	32
XY Chelsea (2019)	52
Transhood (2020)	61
Proč se cítím jako kluk? (2019)	73
Závěr	79
Seznam použité literatury a zdrojů	81

Poděkování

Rádx bych poděkovalx supervizorce Tereze Reichové za trpělivou spolupráci a bezmeznou podporu. Dále bych rád x poděkovalx Lence Juchelkové za láskyplnou péči během tvorby této práce, Viktorovi Heumannovi za poskytnutí průzkumů, Janě Jedličkové za zapůjčení práce a Marie Juchelkové za korektury.

Jazyková úprava a zkratky

V textu své diplomové práce používám v ich formě neutrální x, z důvodu své genderové identity nebinární osoby (ukázka: rád^x bych poděkoval^x)¹. V mé práci nepoužívám generické maskulinum². Nahrazuji ho neutrální hvězdičku * (ukázka: osoby byly*ⁱ) nebo neutrálním označení skupin (ukázka: studentstvo, diváctvo aj.).

Pojem trans* využívám jakožto zastřešující výraz pro transgender, nebinární, gender nekonformní osoby, aj.

¹ tento typ používání x vznikla fluidní konverzací mezi českými trans* osobami a zatím není vědecky popsáno

² používání mužského rodu v případě, když se má jednat o obě pohlaví viz https://cs.wikipedia.org/wiki/Genderová_lingvistika

1. Úvod

Při psaní těchto slov je to přesně rok od mého veřejného vystoupení s mým coming outem jakožto nebinární osoby³. Za tu dobu se mnohé změnilo. Zejména můj osobní pocit štěstí. Štěstí, nadšení a energie, které se vlévají do každého zákoutí mého myšlení a prožívání. Ta obrovská síla, která mě táhne tímto světem. Síla, která je jen důsledkem schopnosti přijmout autentické prožívání své vlastní identity. Sámx jsem před tímto zjištěním žilx v představě, že trans* lidé hlavně trpí a my jim nejlépe musíme pomoci. Opravit, vyléčit, vyslechnout nebo spolu bojovat za jejich práva. Až osobní zkušenost mi ukázala pravý opak těchto domněnek.

Pojem euforie jsem slyšelx poprvé až na českých uzavřených fórech pro trans* osoby. Euforie⁴ je pro mě definicí té obrovské jízdy energie a hlavně masivní validace těch správných kroků, které ve své afirmativní péči⁵ vpřed mému autentickému já podnikám. Je to zcela subjektivní pocit, který mě osobně zachraňuje od všech negativních jevů, které vznikají právě na základě prezentace mě a mé identity, ať už vůči svému okolí, společnosti, ale i samx sobě (taktéž dysforie⁶).

Ten pocit euforie je podobně globální jako pocit dysforie. Zcela spjat s genderovou prezentací. Pravděpodobně i vy, kdo tuto práci čtete, i když se třeba neidentifikujete jako

obr. 1 ukázka veřejné euforie autorx textu

³ Identita není výlučně ženská či mužská a tím pádem stojí mimo genderovou binaritu.

⁴ Duševně/emoční stav definován jako subjektivní pocit velké (obvykle přehnané) radosti, štěstí a tělesné či psychické pohody. V souvislosti s trans* identitou jde o projevy euforie z prožití identifikace s genderem, který je pro ně* autentický. Podrobnější vymezení pojmu v samostatné kapitole.

⁵ Anglicismus přijatý i v české trans* komunitě. Jedná se o péči směřující k podpoře přijetí svého genderu. viz <https://www.aamc.org/news-insights/what-gender-affirming-care-your-questions-answered>

⁶ Dysforie referuje na diskomfort a stres který je vytvořen z diskrepance mezi genderovou identitou jedince* a genderem, který mu byl připsán při narození (a spojené genderové role a/nebo primárními a sekundárními pohlavními znaky). Podrobnější vymezení pojmu v samostatné kapitole.

trans* člověk, ale jako cis⁷ člověk, takové pocity prožíváte, jen je takto nerámujete.

Já osobně považuji euforii za dotvoření komplexního vnímání samx sebe. Komplexní znázornění každého trans* člověka. Nesoustředíme se jen na to negativní, bolestivé, ale dáváme prostor i pozitivním vrstvám každého z nás.

Jelikož nejsem jen nebinární člověk a mám samozřejmě i komplexnější identitu mimo tu genderovou, rozhodlx jsem se zjistit jak nahlíží na euforii můj vlastní obor - dokumentární film, kterému se věnuji skoro patnáct let a akademicky jej studuji osm let.

Chci jej podrobit analýze. Jak vypadá znázornění trans* osob? Zabývá se prezentací reálných životů i polohami mimo jejich prožívanou dysforii nebo zůstává ve stereotypu o trans* osobách, tzn. utrpení a problému (ať už pro sebe samotné nebo pro své okolí a společnost)?

Můžeme považovat obrazy trans* osob v současném dokumentárním filmu za autentické? Nebo samotná komunita dokumentárních tvůrců*kyň vytváří jen povrchní, domnělé, zastaralé a stereotypní záznamy medicínského pojetí⁸ života trans* osob?

Cílem této diplomové práce je vymezení pojmů a pole subjektivního bádání na několika dostupných dokumentárních filmech o trans* osobách. Vybralx jsem si sérii dokumentárních filmů na základě stanovených kritérií, které definuji v samostatné kapitole. Vycházím z předpokladu, že tvůrci*kyně pracují na zobrazení trans* identity na základě disforie a negativity vůči a s trans* osobami. Chci hledat zda a jakým způsobem je ve filmech ztvárněna gender euforie a jestli tím pádem vzniká v světovém dokumentárním filmu komplexní obraz trans* osob.

Ruku v ruce s touto prací točím i svůj absolventský film, který tuto možnou kritiku dokumentárního filmu, jako je exploatace pouhé negativity trans* osob, chce vyvážit. Film o trans* identitě, která minimálně zobrazuje trans* identitu i jako něco nosného, podněcujícího, inspirativního a plné euforie. Film, který zdůrazňuje kontinuitu, přítomnost v tradicích a hodnotu trans* identity nejen pro své vlastní nositele, ale i pro cis diváctvo.

⁷ V souladu s genderem určeným při narození. Opak trans*.

⁸ Nahlížení na trans* identitu pouze skrze optiku problému, který můžeme vyřešit pouhým lékařským zásahem. Problematikou této optiky a tzv. gatekeepery českého kontextu se zabývám v samostatné kapitole.

2. Vymezení pojmů a práce se zdroji

V následující kapitole vymezím jednotlivé pojmy, které budu používat v celé diplomové práci.

2.1. Kontext nepoužití českých medicínských zdrojů

Pro tuto práci jsem se rozhodl využít v tématu trans* identit literární zdroje mimo českou medicínskou strukturu. Česká medicína definuje problematiku trans* osob jak u odborné veřejnosti, tak i té laické. V následujících řádcích Vám chci přiblížit jakým způsobem čeští sexuologové a sexuoložky manipulují s realitou trans* lidí, patologizují nás a vytváří z našich identit problém, který se dá vyřešit pouze s jejich “odborným” zásahem. Vymezení vůči těmto zdrojům informací je pro mě zcela zásadní, protože považuji jejich texty za neodborné, zastaralé a neetické. Tato struktura je ukázkou cisheteronormativního⁹ systému, který bohužel stále ovládá český lékařský i mediální prostor.

Petr Weiss, Ivo Procházka, Jaroslav Zvěřina, Hana Fifková a další jsou evergreenem české sexuologie. Tato skupina lidí gatekeepuje¹⁰ informace o trans* identitách nejen pro média, ale také samotnému klientstvu. Podmiňuje svou péči jasně daným zastaralým představám o genderu viz. následující text z rozhovoru s Hanou Fifkovou pro Český rozhlas stanice Plus:

„Možná že je to tím, že jsou už práva jiných menšin vybojována. Zrovna dnes byl u mne v ordinaci 14letý člověk, který říkal, že je gender fluid a bigender a kdyby byl kluk, tak by asi byl agender – a já jsem mu vlastně vůbec nerozuměla. Používal termíny, které medicína vůbec nezná.“¹¹

⁹ Cisheteronormativita je prakticky celý sociální systém, který je nám vštěpován jako neměnný a ten správný. Více informací naleznete v podkapitole věnované tomuto pojmu.

¹⁰ *Gatekeeping* [online], poslední aktualizace 8.8.2021 13:28 [citace 3.8.2022], Wikipedie . Dostupné z WWW <https://cs.wikipedia.org/wiki/Gatekeeping>

¹¹ Asi jsem ze staré školy, ale pohlaví jsou dvě, genderově neutrální výchova je nesmysl, věří sexuoložka [online], poslední aktualizace 16.6.2021 [citace 3.8.2022], Český Rozhlas . Dostupné z WWW <https://plus.rozhlas.cz/asi-jsem-ze-stare-skoly-ale-pohlavi-jsou-dve-genderove-neutralni-vychova-je-8514446>

Tyto výroky jsou zcela v rozporu se Světovou asociací pro transgender zdraví¹² (dále jen WPHAT), která ve svých posledních, deset let starých, Standardech péče tyto výrazy spojené s genderem zcela běžně používá, např. pojem genderqueer¹³. Na Standardy péče WPATH dlouhodobě výše zmíněná skupina odkazuje ve svých kolektivních pracích a záměrně s nimi manipuluje.

Petr Weiss byl v posledních měsících dokonce veřejně konfrontován se svými otázkami na základě vlastní diagnostiky, viz. následující text z internetového deníku iDnes:

*„Na ‚vyšetření‘ jsem u něj byla poměrně nedávno a dodnes se nepřestávám divit bizarnosti a zbytečnosti toho zážitku.“ Tak popisuje svou návštěvu psychologa před začátkem užívání hormonů jedna z trans žen, která se svěřila organizaci Trans*parent. Psycholog se jí podle jejích slov znuděně ptal na otázky o sexuálním životě, případném sexuálním zneužívání, masturbačních zvycích, crossdresingu, neboli oblékání se do oděvů, které stereotypy přisuzují opačnému pohlaví, a podobně. Celou dobu ji přitom oslovoval v mužském rodě.¹⁴*

Redaktorka se samozřejmě nezapomněla obrátit i na Petra Weisse: *“Sám Weiss odmítá, že by se na některé otázky ptal, o jiných říká, že jsou potřebné. „Ptám se na erotické fantazie s tím, v jaké roli, tedy v jakém těle, se v nich vidí. Zda v mužské, nebo ženské. Je to jeden z diagnostických znaků. Na porno ani na dominanci či submisi jsem se neptal nikdy, není to z hlediska diagnózy potřebné,“ reagoval.”¹⁵*

Argumentaci problematičnosti Petra Wisse v tomto případě uzavřu citací Pavly Doležalové z Národního ústavu duševního zdraví: *„V České republice jsou běžné, v zahraničí se už od nich upustilo, jelikož v případě genderového nesouladu nepřinášejí žádné relevantní diagnostické poznatky a duševní stav klientů spíše*

¹² World Professional Association for Transgender Health (WPATH) <https://www.wpath.org>

¹³ COLEMAN, Eli, et al. Standards of care for the health of transsexual, transgender, and gender-nonconforming people, version 7. *International journal of transgenderism*, 2012, 13.4: s. 96

¹⁴ *Ponižující, ale protestovat nemohu. Trans lidé kritizují praktiky vyšetření*[online], poslední aktualizace 21.5.2022 20:00 [citace 3.8.2022], iDnes.cz ZPRAVODAJSTVÍ . Dostupné z WWW https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/transgender-tranzice-lgbt-genderova-identita.A220505_112110_do_maci_knn

¹⁵ tamtéž

zhoršují,¹⁶ Rád bych dodalx, že Petr Weiss je českou “špičkou” také v pedagogice o sexuologii a o trans* identitě na nejvýznamnějších českých univerzitách.¹⁷

Tato skupina dlouhá léta vede afirmativní péči pro trans* osoby a podmiňuje ji zásahem do lidského těla, který je největším porušením lidských práv v ČR - sterilizací¹⁸.

“V některých případech mohou být transgender osoby v České republice za účelem své genderové identity nuceny podstoupit chirurgickou sterilizaci, tedy závažný lékařský zákrok, který s sebou nese riziko vedlejších účinků a komplikací a přitom není z lékařského hlediska nezbytný. Tato situace má navíc zásadní vliv na zdraví daného jednotlivce a jeho schopnost udělit svobodný souhlas.”¹⁹

I přes to, že Světová zdravotnická organizace (WHO) na začátku roku 2022 změnila medicínskou diagnostiku trans* osob na *ICD-11* tzv. *Genderový nesoulad*²⁰, český mocenská struktura sexuologů a sexuoložek tento obrovský posun ignoruje, stále používá zkonstatělé výrazy a nutí své klientstvo do nevyhovujících praktik. Většinou to bohužel skončí tak, že trans* lidé o svých potřebách lžou (z důvodu potřeby získání lékařské péče, která je pro ně opravdovou otázkou života či smrti) nebo internalizují tyto nevalidované projevy české sexuologie a reprodukují tyto názory i vůči svým vlastním lidem ve vlastních trans* komunitách. V současné době, kdy můžete poměrně rychle najít informace od dalších trans* lidech na internetu se však zvětšuje skupina trans* osob, které odmítají postupy českého systému, i přes to, že je jeho projevy velmi tíží.

“Hodně mě tíží zkonstatělost českého systému, že musíme podstupovat ponižující komise a vyšetření, na kterých dostáváme otázky absolutně nerelevantní k genderu. Nikdy jsem se necítil hůř, když jsem českým ‘kapacitám v oboru’ musel

¹⁶ tamtéž

¹⁷ Např. pedagog katedry psychologie na Univerzitě Karlově
<https://kps.ff.cuni.cz/cs/ustavkatedra/vyucujici/weiss-petr/>

¹⁸ *Zákon o specifických zdravotních službách - Díl 4 - Změna pohlaví transsexuálních pacientů*[online], [citace 3.8.2022], Podnikatel.cz. Dostupné z WWW

<https://www.podnikatel.cz/zakony/zakon-373-2011-o-specifickych-zdravotnich-sluzbach/f4438714/>

¹⁹ *Evropský výbor pro sociální práva, rozhodnutí o odůvodněnosti*, [PDF, online] [citace 3.8.2022], justice.cz. Dostupné z WWW

<https://www.justice.cz/documents/12681/771376/Rozhodnut%C3%AD+EVSP/804fd6d4-e796-435a-ba4e-503de289edb5>

²⁰ Více zde <https://icd.who.int/browse11/l-m/en#/http://id.who.int/icd/entity/411470068>

popisovat, jak často masturbuji a co si u toho představuji. Nesnáším, že mě systém nutí do sterilizace.”²¹

Rádx bych zakončilx tuto podkapitolu pozitivním jevem. Petra Vrzáčková je světlou nadějí v českém kontextu afirmativní péče pro trans* osoby. Bohužel nepublikuje, avšak vydala rozhovor pro poslední průzkum *Zkušenosti trans a nebinární osob ve zdravotnickými a psychologickými službami* organizace Trans*parent.

“(…) A stran legislativy mi samozřejmě úplně nedělá radost, když dnes a denně řeším s klienty, že nechtějí podstupovat sterilizaci a proč ji musí podstupovat, proč musí před komisí. To jsou věci, které mě hrozně mrzí, protože si myslím, že to není potřeba. Na druhou stranu žijeme v zemi, kde to takhle zatím legislativně je a moc s tím nenaděláme. Ale doufám, že se to zlepší.(…)”²²

²¹ *Zkušenosti trans a nebinárních osob se zdravotnickými a psychologickými službami* [online], 2022 20:00 [citace 3.8.2022], Trans*parent, Z.S. Dostupné z WWW

<https://jsmetransparent.cz/wp-content/uploads/2022/04/Vysledky-vyzkumu-Transparent.pdf> str. 77

²² *Zkušenosti trans a nebinárních osob se zdravotnickými a psychologickými službami* [online], 2022 20:00 [citace 3.8.2022], Trans*parent, Z.S. Dostupné z WWW

<https://jsmetransparent.cz/wp-content/uploads/2022/04/Vysledky-vyzkumu-Transparent.pdf> str. 30

2.2. Gender

Pro naše účely, tzn. pouhou základní definicí, jsem vybralx definici od vědkyně, populizátorky vědy a poloviny slavné standupové dvojce DUOdocentky²³ - Lucii Jarkovskou:

“Gender je pojem vztahující se k sociálním rozdílům mezi ženami a muži, které jsou podmíněné kulturně a historicky. Jde tedy o společenskou utvářenou kategorii, která vzniká v kontextu dané sociální, kulturní a ekonomické struktury.”²⁴

Socioekonomický a kulturní kontext genderu je zásadní. Sama Jarkovská v této základní teorii genderu popisuje pouze muže a ženy. Ale my můžeme najít příklady jak v různých socioekonomických a kulturních podmínkách vznikají úplně jiné genderové variace mimo takto binární vnímání genderu. Například koncept Two spirits²⁵ v některých kmenech původních obyvatel Ameriky, kasta asijských Hidžer²⁶, Burnesha v Albánii²⁷ a mnoho dalších variant, které v různých kulturách figurují zcela běžně²⁸. Většinou to hlavní, co je spojuje, je důsledná oprese společnosti, které na jejich přirozeném území vyskytu dominuje.

²³ https://www.instagram.com/duo_docentky/

²⁴ JARKOVSKÁ, Lucie. Proč se nám stále někdo snaží namluvit, že muži jsou z Marsu a ženy z Venuše? In ASSENZA, Dora. Příprava na globalizaci. Olomouc: A & M Publishng, 2007. s. 87 - 106. Centrum inovativního vzdělávání. ISBN 978-80-903654-2-1 str. 1

²⁵ Zobecněním se jedná se o jedince, kteří byli*y zvoleni radou starších v momentech jejich dospělosti do pozice kmenových šamanů*ek. Žili*y bez jasného binárního genderu. Původní obyvatelé je v každém kmenu nazývali*y jinak. Např. Zuni, Winkte, Nadleehi aj. Většinou byly*i vyvražďeni kolonialisty nebo je asimilovali. Dnes se tato tradice opět vrací a potomci původních obyvatelů opět nechávají Two spirits ožívat. Místo určení radou starších se s touto identitou identifikují sami*y.

²⁶ Velmi podstatná náboženská kasta která se rozprostírá po celé jižní Asii. Jedná se většinou o trans* ženy, které žijí prakticky na okraji společnosti. Pro jejich okolí jsou ovšem nenahraditelné - mají obrovský náboženský význam. Hidžiri jsou populární kvůli blízkosti k bohu. Lidé je vyhledávají aby jim požehnaly na svatbách, při narození dítěte či jim pomohly při těžkých zkouškách nebo pracovních meetinzích. Jejich postavení zhoršili kolonizátoři z Velké Británie, kteří je prakticky dostali na okraj společnosti. V současné době Hidžiri bohužel na emancipaci teprve čekají.

²⁷ Původně rozšířená tradice po celém Balkánu. Aktuálně poslední z těchto “pannen” žijí už jen v Albánii. Jde o trans* muže, kteří se rozhodli žít v mužské identitě z důvodu chybějícího muže v rodině či ze strachu z dlouholetého domluveného sňatku. Nacházejí se mezi nimi i lesby či trans* muži, co se tak sami identifikují. Podmínkou tohoto života je celibát. Jsou velmi známí svou otevřenou transfobii viz. <https://www.nytimes.com/2021/08/08/world/europe/sworn-virgins-albania.html>

²⁸ Ukázka dalších kultur a variací genderu https://www.pbs.org/independentlens/content/two-spirits_map-html/

obr. 2 Two-spirit

obr. 3 Hidžra

obr. 4 Burnesha

Když se ohlédneme zpátky na jasně binární genderový systém (tzn. žena a muž) můžeme v současném světě vidět i jiné pojetí. Zvyšující se emancipace žen jejich prezentaci genderu zcela obrací a určitě to nejsou ty stejné ženy jako před 50 lety, co běžně lidé potkávali* y třeba i na českém území.

*“Genderová identita se reprodukuje na úrovni individuální (genderová socializace), institucionální (napří. instituce dělby práce) i strukturní (sociální a mocenské vztahy).”*²⁹ Gender je vlastně konstrukt, který nás definuje každý den, ať už ve vztahu sám*sama k sobě nebo ve vztahu k ostatním lidem. Každý z nás při kontaktu s dalším člověkem čte jasné znaky genderové prezentace (nemusí být stejná, na jakou se člověk sám cítí - tzn. jakou má genderovou identitu). Genderovou prezentaci můžeme různě ovlivňovat. Ať už v podobě toho jaký máme účes, make up, nebo v tom co nosíme za oblečení, jak se chováme apod. Všechny tyto znaky jsou proměnlivé a v současné době je můžeme zcela jednoduše ovlivnit.

Esencialistický přístup k genderu vede k tomu, že se hledá za sociálními jevy nějaké přirozené jádro. Přirozenost ale v genderu nemá absolutně žádnou roli, protože není nijak propojen s něčím co je tzv. “přirozené”.³⁰

Gender se nijak neodvozuje od biologických rozdílů, ale je to pouhý sociální konstrukt, ke kterému se váží očekávání role, chování (např. muž bude asertivní, žena

²⁹ JARKOVSKÁ, Lucie. Proč se nám stále někdo snaží namluvit, že muži jsou z Marsu a ženy z Venuše? In ASSENZA, Dora. Příprava na globalizaci. Olomouc: A & M Publishng, 2007. s. 87 - 106. Centrum inovativního vzdělávání. ISBN 978-80-903654-2-1 str. 1-2

³⁰ tamtéž

bude emocionální), identity, společenské pozice (např. muž má být ve vůdčích pozicích, žena spíš obstarávat mužský kolektiv), hodnoty atd.³¹

S biologickými rozdíly, které jsou většinou v esencialistickém pojetí zásadní a přirozené i v roli genderu, se dá velmi jednoduše manipulovat. Ať už se jedná o cvičení, využívání módy na zvýraznění či zjemnění některých atributů, stahováky, vycpávky nebo i hormonální terapie a operativní zásahy do lidského těla, které nakonec nejvíce využívají cis lidé z binárního genderového zastoupení v naší společnosti.

Gender je zcela zapsán také ve struktuře našeho celého jazyka, což si můžete všimnout i v této práci, kde používám neutrální x. Kdybyste mě neznali*y - kdo vlastně jsem? Jak se Vám změnilo vnímání mé osoby s tím, že píšu takto neutrálně?

I vy můžete manipulovat se všemi znaky genderu jakkoliv Vám to bude příjemné. Je možné, že budete narážet na normy společnosti kolem Vás, ale ten pocit být v dotyku se svou vlastní autentickou identitou je, věřte mi, k nezaplacení.

³¹ tamtéž

2.3. Trans* identita

Trans* identita byla součástí genderových identit odjakživa.³² V současné době se trans* identita teoreticky uvolňuje z dogmat medicínského diskurzu a nesoustředí se tolik na to, že je někdo uvnitř svého těla nesvobodný. Tento projev naopak může ještě zhoršit vztah trans* lidí se svým vlastním tělem.³³ Proto nahlížíme na trans* identity zcela skrze optiku genderu.

Trans* člověk je ten* co se identifikuje a prezentuje genderem, který nesouvisí s genderem, který mu* byl přiřazen při narození. Genderová identita referuje na osobní prožívání být mužem, ženou či trans* člověkem. Genderová prezentace referuje na to, jakým způsobem člověk komunikuje svou genderovou identitu skrze chování, oblečení, účes a charakteristiky vlastního těla.³⁴

Trans* identitu používám jako zastřešující výraz pro celou škálu trans* identit, jako jsou transgender lidé, ať už trans ženy či trans muži, dále pro lidi, které se více identifikují s výrazem trans* maskulinní či feminní a úplně vyřazují binární systém žen a mužů. Já osobně se identifikuji jako nebinární člověk, což je samotná podkategorie z obrovské skupiny transgender identit. Nebinarita zastupuje variace mimo binární spektrum. Dále se do této kategorie počítají i gender fluidní lidé, což jsou lidé, kteří v různých dlouhých časových úsecích proměňují svou genderovou identitu. Agender identita je naopak úplně v protíváze jakémukoliv genderu - je to jen přirozený projev mimo maskulinní a feminní rámce. Určitě nesmím zapomenout na genderqueer jedince případně čistě queer identitu. To je identita která vypadává absolutně mimo jakýkoliv termín spojený s genderem jako takovým. Je to spíše soustředěná teorie na pojem queer umístěný mimo genderový systém, spojený také s politickým gestem. Queer identita je spojená s velmi dlouhou kontinuitou queer hnutí pro emancipaci mimo cis a heteronormativní systém. Zároveň je těchto identit mnohem více a nové a nové vznikají. I můj popis těchto identit může být už, v době kdy tuto práci čtete, zavádějící.

³² *Stop Erasing Transgender Stories From History* [online], 31. 4. 2021 [citace 4.8.2022], Anthropology magazine Sapiens,. Dostupné z WWW <https://www.sapiens.org/archaeology/transgender-people-exist-in-history/>

³³ BENESTAD, Esben Esther Pirelli. From gender dysphoria to gender euphoria: An assisted journey. *Sexologies*, 2010, 19.4:

³⁴ *What does transgender mean?* [online], 2014 [citace 4.8.2022], American psychology asociation,. Dostupné z WWW <https://www.apa.org/topics/lgbtq/transgender>

Tyto teorie totiž vznikají mezi lidmi - trans* lidmi. Variují se podle chápání genderu a jejich vlastního užívání. Jak se postupně trans* komunita emancipuje a validuje mimo medicínské kruhy, tak se krok za krokem odstupuje od patalogizujících výrazů a zavádějících popisů a naopak se zdůrazňuje možnost v těchto identitách fungovat opravdu tak, jak to autenticky jednotlivý člověk cítí. Aktuálním trendem je právě učení se popisu našich identit od trans* lidí přímo, popisování těchto nových znalostí a jejich implementování přímo do medicínské praxe - afirmativní péče. Zároveň se samotní trans* lidé vzdělávají a mají dostatečné sebevědomí a podporu od okolí v různých náročných situacích, jako jsou transfobní útoky například na pracovišti, ve škole apod.

Podle spisovatele*ky, básnířky*ka, mediální osobnosti a otevřeně nebinární osoby Alok Vaid-Menon³⁵ se trans* lidé většinou uzavrou možnosti žít ve svém autentickém já z důvodu neustálého si vybírání být autentický nebo být v bezpečí. Už od útlého dětství jsme byli*y každý z nás upozorňováni, co je naše správná genderová prezentace ve vztahu k genderu, který nám byl při narození připsán. Díky tomu nastalo tolik stresových situací, že z nich vzniká trauma, které většinou podvědomě přesuneme někam jinam, abychom ho ani nevnímali*y. Tak, jak to funguje s ostatními traumaty, to funguje i s traumatem v souvislosti s genderem - nezmizí, naopak se zhoršuje.

Psycholožka a otevřeně trans* žena EEP Benestad ve svém článku píše o tzv. *“zadržování traumatu, který se týká procesu učení zamaskovat svůj talent (resp. pozitivní projevy a prožitky z trans* identity) z důvodu strachu z negativních reakcí. Toto zadržování podporuje strach a odcizení se.”*³⁶

V průzkumu organizace Trans*parent se necelá třetina (30%) trans* osob z českého kontextu přiznala, že se pokusila o sebevraždu. Myšlenku na sebevraždu mělo necelých 70% dotazovaných.³⁷ Toto jsou alarmující čísla a jsou zcela navázány na to, jakým způsobem na nás reagují ať už pečující profesionálové*ky nebo společnost kolem nás, a jak extrémně se nás tyto projevy dotýkají.

³⁵ více od Alok na <https://www.alokvmenon.com>

³⁶ BENESTAD, Esben Esther Pirelli. From gender dysphoria to gender euphoria: An assisted journey. *Sexologies*, 2010, 19.4:

³⁷ *Zkušenosti trans a nebinárních osob se zdravotnickými a psychologickými službami* [online], 2022 20:00 [citace 3.8.2022], Trans*parent, Z.S. Dostupné z WWW <https://jsmetransparent.cz/wp-content/uploads/2022/04/Vysledky-vyzkumu-Transparent.pdf> str. 60

Není problém to, že jsme trans* lidé a chceme žít v autentickém prožitku skrze náš opravdu autentický gender. Problém je cisheteronormativita³⁸ která nás obklopuje a vytváří neustálý menšinový stres.³⁹

Tento boj trans* osob zcela zapadnout, aby nás společnost nechala být, se nazývá tzv. vězení passingu. Passing je pojem který používají trans* lidé a znamená to, že na vás nikdo nepozná, že jste trans*. EEP Benestad zdůrazňuje, že tato honba za tím, být dostatečně přesvědčivý, může vést k obrovskému zmatení a k velkým psychickým problémům a že se dá považovat za projev transfobie⁴⁰, i přes to, že zdánlivě 100% passing pomáhá mnoho trans* osobám.⁴¹

“Vypadat trans”, ať to může znamenat cokoliv, je zcela legitimní a je to součástí naší společnosti. Není na tom nic špatného a je to autentická genderová prezentace.

³⁸ vysvětlení pojmu v následujících stránkách

³⁹ Menšinový stres popisuje chronickou formu sociálně založeného stresu, kterému čelí společensky stigmatizované osoby. Více viz https://cs.wikipedia.org/wiki/Menšinový_stres

⁴⁰ Nepřátelský a nesnášenlivý postoj k trans* osobám <https://cs.wikipedia.org/wiki/Transfobie>

⁴¹ BENESTAD, Esben Esther Pirelli. From gender dysphoria to gender euphoria: An assisted journey. *Sexologies*, 2010, 19.4:

2.4. Dysforie

Součástí názvosloví, kterého se budeme dotýkat je i poměrně negativní téma, které se zaměřuje na veškerou bolest a záporné emoce. Je to nejnámější mediální záznam o trans* lidech, jejich dysforie. Možná ten pojem neznáte, ale věřím, že v následujících řádcích porozumíte, co vlastně nese za význam a že je to právě to maximum, které o trans* lidech víte.

Genderová dysforie referuje na diskomfort a stres který je vytvořen z diskrepance mezi genderovou identitou jedince* a genderem, který mu byl připsán při narození (a spojené genderové role a/nebo primárními a sekundárními pohlavními znaky).⁴²

Dysforie jako taková není podmínkou toho, že je člověk trans*. Jsou lidé, kteří dysforii tak často neprožívají nebo ji nezažívají vůbec. To však neznamená, že se sami*y sebe nemohou identifikovat jako trans* nebo jako gender nekonformní.

Dysforie je velmi individuální vnitřní prožitek.

Já osobně vnímám dysforii v několikaletých projevech. Ve chvílích, kdy mě někdo osloví mým deadname⁴³ nebo když se mi dívá na hrud' a tím rozpoznává, jestli jsem žena nebo muž (proto používám tzv. tejpny na zatejgování mého hrudníku abych jej zploštilx). Také když mě někdo oslovuje a mluví o mně jako o ženě. A další série situací, které jsou spojeny s tím, aby mě někdo někam jasně zařadil*, jak je zvyklý* bez ohledu na to, jak se identifikuji nebo jak se cítím. Dysforie se pro mě děje zejména v sociálním kontaktu - je v rozporu s tím, jak chci být vnímánx a tak jak mě vnímají jiní.

Pro mě osobně je dysforie souborem emocí, tělesného stavu a přemýř myšlenek. Nedokážu se hnout, mám tunelovité vidění a prožívám tělesnou úzkost. Emočně je to směsice strachu a naštvání. Většinou nejsem schopn x v tu danou chvíli reagovat a špatně slyším. Moje reakce se postupně proměňují, protože se učím s tímto projevem stresu žít a hlavně jej můžu ovlivnit svou genderovou prezentací (také afirmativní péčí) případně i terapií, kde se na tyto situace soustředím a připravuji si obranné mechanismy, aby mě tolik neovlivňovaly.

⁴² COLEMAN, Eli, et al. Standards of care for the health of transsexual, transgender, and gender-nonconforming people, version 7. *International journal of transgenderism*, 2012, 13.4: s. 5

⁴³ tzv. mrtvé jméno, jméno, které mi bylo připsáno při narození a já už jej nepoužívám

Zaměření se na pouhou dysforii jako hlavní projev trans* identity může vést k negativním sociálním scénářům, které mnohým připadají pravdivé a do nějaké míry ovlivňují i naši samotnou realitu.⁴⁴ Když nás definuje jen naše devastace a zmatek, naše nejistota, strach a patologizace, kterým čelíme kvůli tomu, že mnoho z nás zažívá genderovou dysforii, je to začarovaný kruh nejen pro nás - trans* lidi, ale i vnímání trans* lidí cisheteronormativní společností.

Jeden z nejrozšířenějších projevů integrace celé té škály negací je tzv. internalizovaná transfobie. Což je situace, když všem negativním rámcům (předsudky, stereotypy, stigmatizace aj.) své vlastní identity uvěříte a implementujete je jako pravdivé do svého přemýšlení a názorů. Tudíž se ta nenávist stane nenávistí i vůči dalším trans* lidem a hlavní vůči sámx sobě. Pak můžou padat takové prohlášení jako: *“Tím že jsem trans* se nechlubím, radši chci být normální!”*, *“Sterilizace je správná, protože muži by neměli rodit děti..”* nebo *“Doktoři ví, jak to mám a je správné, že k nim s naší identitou chodíme.”* a mnoho dalších projevů, se kterými se setkává od některých trans* lidí ať už v osobním kontaktu nebo na internetu.

⁴⁴ TACIT, Sam. *Joyful bodies, joyful minds: gender euphoria among transgender adults living in Canada*. 2020. PhD Thesis. Memorial University of Newfoundland.

2.5. Euforie

Žít v dysforii je vyčerpávající. Ve chvílích samotného prožívání té obrovské vlny negativity ztrácím hodnotu. Bez hodnoty nemůžu mít sebevědomí. Je velmi těžké se prokousat zpátky do nějaké stability. Proto mi pomáhá se soustředit na euforii.

Euforie je lékařsky uznáný duševně-emoční stav definován jako subjektivní pocit velké (obvykle přehnané) radosti, štěstí a tělesné či psychické pohody.⁴⁵ Tento stav můžeme prožívat i ve spojení s genderem. Gender euforie je navázaná na vnitřní pocit štěstí a silnou pozitivitu vnímání samx sebe. Jde o fenomen, který zažívají (nejen) trans* lidé nezávisle na sobě, ale můžou se v ní i navzájem podpořit. Je to pozitivní vlna, kterou můžeme stimulovat afirmativní péčí či malými a velkými každodenními radostmi a skrze naši radost žít v souladu s genderem se kterým se identifikujeme. Jde o vytvoření komfortu v naší identitě a její prezentaci.⁴⁶

Pokud žijete v souladu s genderem, který vám byl při narození přiřazen (tzn. jste cis), také dokážete zažívat genderovou euforii. Například být v dotyku s aspekty vašeho genderu. Pokud jste feminní osoba, možná vás udělá šťastným*ou se zatočit ve svých šatech a cítit, jak se vám sukně mírně nadzvedává a vy se v tomto feminním projevu cítíte úžasně. Maskulinní lidé naopak jsou možná rádi*y, když jim rostou vousy pěkně tam, kde si to vysnili*y a naplňují tím představu o své identitě, tak jak ji chtějí prezentovat. Škála gender euforie nemá meze.

Mě osobně dělá euforickx používání mého jména Kateř... neutrální podoba toho jména ve spojení se zájmeny on*ona (které střídám v mluvě) mě dělá velmi šťastnx. Jednou jsem šlx na úřad a paní úřednice na mne přes sklo vyhrkla: "*Pane, posadte se... nebo paní... pane?*" Pro některé by takhle situace mohla být velmi stresující, protože dostatečně nepassují, ale pro mě naopak byla velmi příjemná, protože se já osobně cítím velmi dobře, když nezapadám ani do jednoho binárního konceptu. Momenty, když jsem začalx používat ve své afirmativní péči tzv. teipy a zalepovalx jsem si hrudník mě dělaly velmi euforickx. Takových momentů je obrovská škála a já je vyhledávám, protože mi dávají energii bojovat s momenty dysforie.

⁴⁵ *Euforie* [online], 6. 8. 2021 [citace 5.8.2022], Wikipedia.org,. Dostupné z WWW <https://cs.wikipedia.org/wiki/Euforie>

⁴⁶ TACIT, Sam. *Joyful bodies, joyful minds: gender euphoria among transgender adults living in Canada*. 2020. PhD Thesis. Memorial University of Newfoundland. s. 63

Euforie se točí kolem štěstí, sebelásky a obrovské hrdosti. Tyto aspekty jsou velmi unikátní v tom, jak dokážeme přibližovat naše zkušenosti trans* osob a nás jako celé komunity. Prožívání euforie pomáhá trans* lidem milovat sami*y sebe a svá těla. Také dodává obrovskou validaci našich identit a cítíme se sebevědomě v našem životním rozhodnutí být v autenticitě i na venek. Sam Tacit ve svém průzkumu popisuje gender euforii jako trans* epistemologii a cestu jak rozumět něčemu tak unikátnímu jako je trans* identita. Euforii můžeme využívat jako propojovatele mezi celou trans* komunitou, s našimi těly a se smyslem být trans* lidmi.⁴⁷

EEP Benestad, už výše zmíněná australská terapeutka a otevřeně trans* žena, popisuje soustředění se na gender euforii u trans* lidí jako efekt, který je pro kladný vývoj trans* lidí klíčový a je ohromena jeho pozitivními účinky.⁴⁸

Když píšou tyhle řádky o trans* euforii je mi z toho hezky. Má to mnohem větší hodnotu než se soustředit jen na to zlé, co se vytváří často jen kvůli tomu, že někdo neseď do normy naší společnosti. Mám pocit jisté komplexnosti a pravdivému sdělení o našich trans* identitách.

⁴⁷ TACIT, Sam. *Joyful bodies, joyful minds: gender euphoria among transgender adults living in Canada*. 2020. PhD Thesis. Memorial University of Newfoundland. s. 75 - 81

⁴⁸ BENESTAD, Esben Esther Pirelli. From gender dysphoria to gender euphoria: An assisted journey. *Sexologies*, 2010, 19.4:

2.6. Dokumentární film a sociální herectví

Bill Nicolas ve své slavné knize *Úvod do dokumentárního filmu* dokumentární film definoval takto: *“Dokumentární film vypráví o situacích a událostech týkajících se skutečných lidí (sociálních herců), kteří nám představují sami sebe v příbězích, které nám přibližují věrohodnou představu o zobrazovaných životech, situacích a událostech či pohled na ně. Specifické hledisko filmového tvůrce nevytváří fikční alegorii, ale zprostředkovává přímý vhled do žitého světa.”*⁴⁹

Bratři Lumiérové⁵⁰ ve svých prvních filmech používali techniky formy dokumentárního filmu. Měli reálnou situaci s reálnými lidmi a tu se svým uměleckým přispěním (úhlem kamery, rámováním či střihovou skladbou) definovali pro možné publikum. Dokumentární film je s námi od počátku filmu vůbec.

I přes to, že vždy počítáme, tak jako o bratrů Lumiérů, se *“specifickým hlediskem filmového tvůrce”* máme stále na mysli, že se jedná o skutečné lidi a počítáme s věrohodností se kterou nám tvůrce* kyně příběh o těchto lidech přináší.

V terminologii Billa Nicolase narážíme i na pojem *“sociální herec”*⁵¹, což není typické profesionální herectvo (s jasnými výhodami a nevýhodami), jak známe z hraných filmů, ale člověk, který svůj život žije dále autenticky tak, jak ho žil* během filmového snímání. Je jen otázkou režisérstva, který aspekt z jejich života zvýrazní, znázorní, zvěční do filmového materiálu. Je jen na režii co z toho pojme jako vhled do žitého světa reálných lidí.

Film jako takový je médium, což znamená, že je prostředkem ke komunikaci. Spolu s televizí, tiskem, rozhlasem a internetem je považován za médium s největším dosahem.

Já se na zaměřím filmovou řeč. Což znamená na všechny aspekty vyprávění filmem - úhlem kamery, velikosti záběrů, střihu, zvuku, hudby aj.

⁴⁹ NICOLAS, Bill. *Úvod do dokumentárního filmu*. 1. vyd. Akademie múzických umění, 2010. ISBN: 978-80-7331-181-0. s. 34

⁵⁰ Auguste a Louis Lumiér

⁵¹ NICOLAS, Bill. *Úvod do dokumentárního filmu*. 1. vyd. Akademie múzických umění, 2010. ISBN: 978-80-7331-181-0. s. 63

2.7. Cisheteronormativita a média

Norma⁵² být heterosexuál a cis člověk je zároveň popisující ale i předepisující. Od lidí předpokládáme, že se identifikují s genderem, který jim byl připsán při narození, a že jsou přitahováni výhradně opačným pohlavím, protože takto charakterizujeme většinu lidí. Mimoto lidé často tuto normu naplňují, protože je to ta správná věc, kterou mají dělat, jinak by čelili silnému odporu.⁵³

Cisheteronormativita je prakticky celý sociální systém, který je nám vštěpován jako neměnný a ten správný. Je velmi těžké z něj vystoupit a v komunikaci s lidmi kolem sebe ho bereme jako základní systém podle kterého se orientujeme. Samozřejmě i tento systém se proměňuje, už není tak normální se ptát lidí pouze na vztah s opačným "pohlavím". Bohužel tato emancipace myšlení zatím neproběhla vůči identitární rovině sociálního systému.

Podle Chlumské a Jedličkové cisheteronormativita představuje ve své podstatě závazný návod k tomu, jak se má člověk chovat nejen na veřejnosti, ale i v soukromí. Daný koncept ustanovuje, v jakých situacích se kdo má či může chovat určitým způsobem.⁵⁴

Z hlediska síly médií je velmi důležité přemýšlet a reflektovat, jakým způsobem o realitě⁵⁵ mluvíme, jak ji zobrazujeme. Nejen televize je zásadním zdrojem informací, zábavy, ale také ideových konceptů, které mohou být vnímány jako ideální tipy pro identifikaci různých jedinců. Jak zmiňuje Chlumská, Jansová a Jedličková, bez spektra sexualit a genderu nebo v pouhém zobrazení stigmatizace, stereotypů a negativity můžou média vytvářet pochybný obraz a pouze utvrzovat ve pokroucenosti vnímání ve společnosti.⁵⁶

Jackson Taylor McLaren ve své analýze transgender reprezentace v médiích přibližuje důležitost komplexity trans* osob následovně:

⁵² Norma je požadavek na chování nebo vlastnosti, situace apod. více na <https://cs.wikipedia.org/wiki/Norma>

⁵³ WARNER, Michael. Introduction: Fear of a queer planet. *Social text*, 1991, 3-17

⁵⁴ CHLUMSKÁ, Eva; JANSOVÁ, Iveta; JEDLIČKOVÁ, Jana. *Boření mýtů: K současné neheteronormativní televizní seriálové produkci*. Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. s. 17-18

⁵⁵ Skutečnost nebo též realita je vše co (skutečně) existuje na rozdíl od pouhých domněnek, představ, iluzí, plánů, přání, možností atd. více viz <https://cs.wikipedia.org/wiki/Skutečnost>

⁵⁶ tamtéž s. 7

“Negativní reprezentace můžeme vyvažovat pouze pokud existuje velký počet různorodé reprezentace dané skupiny populace. Například, když je bílý cis muž zobrazen negativním způsobem, existuje ohromné množství dalších reprezentací, které tuto negativní kompenzují. Čím méně reprezentace bude, tím více jsou důležitější pozitivní příklady, protože jsou to jediné, které publikum kdy uvidí.”⁵⁷

Tou cestou, jak se dostat z negativní prezentace, je pro mě osobně právě zaměření se na pozitivní aspekty být trans* člověkem a to je nejen na genderovou euforie.

⁵⁷ MCLAREN, Jackson Taylor. “Recognize Me”: An Analysis of Transgender Media Representation. 2018. s. 2

3. Kritéria a analýza pramenů

V první podkapitole vymezím jednotlivé kritéria a přiblížím film *Disclosure* (2020), následovně budu pokračovat v analýze jednotlivých pramenů.

Ke každému filmu uvedu minimálně jednu scénu ukázky dysforie a její ztvárnění z hlediska filmové řeči. Dále uvedu u každého filmu všechny ukázky euforie trans* osob jakožto sociálního herectva.

Euforie je velmi niterný prožitek, proto se budu zaměřovat na všechny momenty pozitivního prožívání našich trans* postav a jejich ztvárnění. Budu se soustředit na scénu, jak je uvedena, jak probíhá a co na ni navazuje. Důležité budou filmové prostředky - filmová řeč, která tyto "pozitivní" scény a záblesky buduje, ať už se bude jednat o kameru (mizanscéna, svícení, pohyb, velikost záběru aj.), střih, zvuk (atmosféry, detail aj.), hudbu (žánr, provedení aj.) aj. Jelikož žádná práce na toto téma nevznikla, přinesu mé osobní poznatky na základě mého dosavadního vzdělání dokumentárního filmu a mého prožívání trans* identity v rámci odborných pojmů, které jsem v předchozích kapitolách nastínil.

3.1. Kritéria výběrů dokumentárních filmů

V Česku se můžeme dívat na dokumentární filmy na několik platformách. Můžeme jít samozřejmě do kin po celé České republice nebo si pustit film doma na svém vlastním notebooku, tabletu, mobilu či televizi. Návštěva kin se rapidně snížila kvůli pandemii COVIDu, naopak návyky sledování online platforem jsou doted' populárním přijímáním audiovizuálního obsahu.⁵⁸

Vymezil jsem si několik kritérií, podle kterých vyberu dokumentární filmy, které podrobím své analýze ve výskytu genderové euforie trans* osob.

Kritéria:

- jedná se o dokumentární filmy, tzn. že postavy jsou sociálními herci*ěčkami a jejich snímaná realita je jejich žitá realita (viz kapitola Dokumentární film a sociální herectví)

⁵⁸ Přesná data o snížení návštěvnosti v českých kinech viz zde: <https://www.mediaguru.cz/clanky/2021/02/pandemie-loni-srazil-a-navstevnost-i-trzby-tuzemskych-kin/>

- filmy vznikly po roce 2015, s ohlédnutím na relevantnost stoupající informovanosti o trans* osobách
- filmy jsou dohledatelné (ať už v samotných aplikacích nebo v dokumentárních institucích) pod klíčovými slovy: trans, transgender
- filmy byly uvedeny na českém trhu (VOD platformy, festivalová distribuce nebo televize)
- filmy je možné nalézt v plné verzi na “českém” internetu, ať už v prostředí VOD platform (Dafilms⁵⁹, Netflix⁶⁰, HBO Max⁶¹) či nelegálních stahovacích služeb (uloz.to⁶²)

Filmy, které naplnily mnou zvolené kritéria jsou následující:

- *Transhood* (Sharon Liese, 2020)
- *Na míru* (Jason Benjamin, 2016)
- *XY Chelsea* (Tim Travers Hawkins, 2019)
- *Proč se cítím jako kluk?* (Kateř Tureček, 2019)

Rozhodl jsem se být i sebereflexivní vůči sám sobě a přidat svůj vlastní film o trans šestnáctiletém chlapci.

Film *Disclosure* (Sam Feder, 2020)⁶³ bohužel nesplnil jednu z mých důležitých podmínek ve vybírání jednotlivých pramenů k analýze - sociální herci*čky nejsou snímány ve svém přirozeném prostředí. Tento film se zaměřuje spolu s hvězdami Hollywoodu a otevřeně trans* osobami na lživost jednotlivých televizních pořadů a filmů, které prezentují trans* osoby v negativním světle.

Když zavřete oči a představíte si jakoukoliv trans* osobu znázorněnou tradičním Hollywoodem, kdo Vás napadne?

Disclosure vypichuje mnoho postav, které se průběžně ve světě amerického filmu zobrazují. Já bych rád zmínil dvě (z většiny negativních prezentací trans* osob), které považuji za nejodstrašující příklad.

⁵⁹ <https://dafilms.com>

⁶⁰ <https://www.netflix.com/browse>

⁶¹ <https://www.hbomax.com/cz/cs>

⁶² <https://uloz.to>

⁶³ Možnost shlédnout na internetové televizi Netflix
<https://www.netflix.com/search?q=disclo&jbv=81284247>

Postava “Edwarda Geina” z filmu *Mlčení jehňátek* (Jonathan Demme, 1991), která si šije z ženských kůží své vlastní šaty a postavu Lois Einhorn, kterou během filmu, *Ace Ventura: Zvířecí detektiv* (Tom Shadyac, 1994), odhalí jako trans* ženu s penisem. Na tuto skutečnost všechny postavy filmu reagují zvrácením...

Vražedkyně a podfukářky. Na tomto poli se pohybují filmy s významnými osobnostmi trans* a filmové komunity (Laverne Cox, Jave Davidson, Lana Wachowski, aj.). Jednotlivé hvězdy Hollywoodu, které jsou otevřeně trans*, analyzují své pocity a odkrývají cisheteronormativní systém kinematografie a televizní tvorby, kterou všichni notoricky známe. Systém, který zcela překrucuje žitou realitu trans* osob a naopak pomáhá k jejich globální diskriminaci a nelidskému zacházení.

obr. 5 reklamní vizualizace filmu *Disclosure*

Tento film si zaslouží alespoň připomínku v úvodu mých analýz a to nejen kvůli jeho obrovské síle rešerší a odhalení systémové transfobie, kterou si většinou před shlédnutím ani člověk neuvědomuje, ale hlavně kvůli tomu, že je to **jediný** dostupný dokumentární film pro české diváctvo, jehož režisérem je trans* člověk - Sam Feder. (Můj film *Proč se cítím jako kluk?* do tohoto nezapočítávám, protože jsem v době premiéry nebyl otevřeně trans* člověk a nahlížel jsem na toto téma zcela jako outsider.)

Součástí emancipace je podstatná možnost mluvit o nás samotných. Mít možnost nechat prasknout domnělé nebezpečí ze strany trans* osob a dát jim - nám prostor vyprávět náš vlastní pravdivý příběh, aniž by ho interpretovali* lidé, kteří

našim životům nerozumí a pouze je využívají pro své vlastní socioekonomické obohacení. Vnímám podporu trans* umění jako správnou cestu k pravdivému obsahu naší žité reality a zároveň obohacení umění jako takového. Jiné prožívání reality totiž přináší i jiné podněty a jiné nahlížení na danou skutečnost. Význam poslední věty naplňuji svou vlastní uměleckou a trans* zkušeností.

1.1. Na míru (2016)

V roce 2013 zveřejnil časopis The New York Times⁶⁴ článek s názvem The Masculine Mystique. Tento výraz bych mohl volně přeložit jako maskulinní mystika a je dodnes spojován s jistou maskulinní energií, která může vyznívat stereotypně. V posledních letech se výraz spojuje s trans* maskulinní identitou, ať už jen čistě s podstatou identity nebo s dávkami testosteronu. Článek ale referoval o jiné maskulinní energii, o té, kterou můžete proměnit v prezentaci svého genderu - módě a oblečení a o tom, jak se jedno brooklynské krejčovství jménem Bindle & Keep⁶⁵ zaměřuje na maskulinní módu nejen pro trans* osoby.

Tento článek zaujal Jasona Benjamina, který dlouhodobě režíroval seriály, v té době zejména seriál HBO *Girls* (2012 - 2017)⁶⁶. Fascinovalo ho, jakým způsobem může člověk najít správně sedící oblečení a jak ho tato zkušenost dokáže udělat velmi šťastným. Věřil, že právě tento silný příběh, resp. prožívání zejména trans* osob, ho může dostat do pozice dokumentárního režiséra, o které snil.⁶⁷ Tento potenciál odpitchoval producentkám firmy A Casual Romance Leně Dunham a Jenni Koner, které znal ze seriálu *Girls* (2012 - 2017). Těm se takový film hodil do liberální filosofie jejich firmy.

obr. 6 reklamní vizualizace filmu *Suited* (2019)

⁶⁴ *The Masculine Mystique* [online], [citace 5.8.2022], The New York Times,. Dostupné z WWW https://www.nytimes.com/2013/12/01/nyregion/custom-suits-to-make-transgender-and-female-clients-feel-handsome.html?login=email&mtrref=query.nytimes.com&_r=1

⁶⁵ více na <https://www.bindleandkeep.com/>

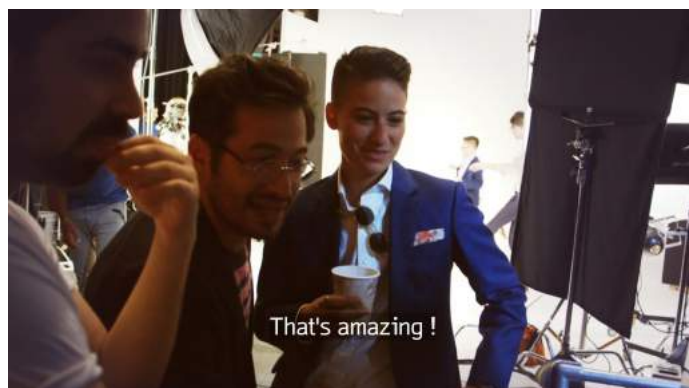
⁶⁶ Možnost shlédnout na internetové televizi HBO Max

https://www.hbomax.com/cz/cs/series/urn:hbo:series:GVU2d_A0NVFFvjSoJAT65?_ga=2.245750343.279012489.1659718316-724503849.1659718316&countryRedirect=1

⁶⁷ *Suited* [online], [citace 5.8.2022], Time,. Dostupné z WWW <https://time.com/suited/>

Z krátkého filmu se nakonec stal dlouhometrážní film platformy HBO, která ho v roce 2016 uvedla do své televize a následně byl přístupný po celém světě. Film je dostupný na platformě HBO Max i s českými titulky.

Do filmu *Na míru* se dostáváme skrze stříhovou skladbu poměrně úzkých a stylizovaných záběrů viditelně trans* osob na bílém pozadí. Ve zvuku můžeme slyšet velmi pozitivní instrumentální hudbu. Záběry zachycují radost (tu poznáme zejména skrze úsměv a taneční pohyby sociálního herectva). Viz obr. 7. Tento styl vyprávění můžeme považovat za performativní modus natáčení.

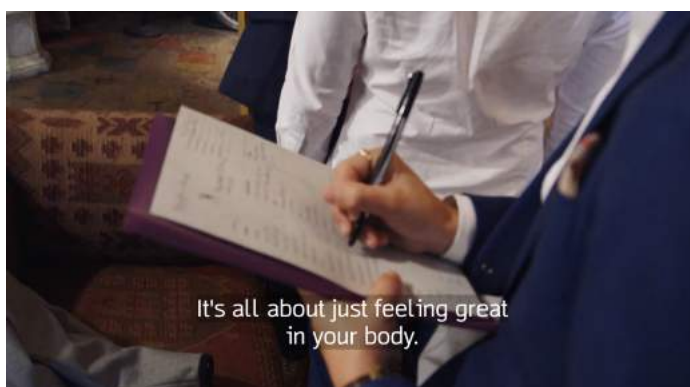

obr. 7 stylizace záběrů na postavy a jejich viditelná radost obr. 8 záběr vyjadřující hloubku ateliéru a validující projev

Další záběr nám odhaluje skrze zabírající scénu další plán prostoru, kde se film natáčí. Modus filmu se dostává do observace. Na základě na sebe navazující krátkých záběrů rozpoznáváme, že se jedná o fotoateliér, kde probíhá focení postav, které známe z prvních záběrů. V krátkém polodetailním záběru můžeme vidět fotografa mačkající spoušť fotoaparátu, tento proces také slyšíme ve zvuku. Pozitivní hudba stále hraje. V následujícím záběru ve stříhové skladbě vidíme v popředí stát dvě osoby které nahlíží na odkuk, kde se jim zobrazují fotografie. (Obr. 8) Když se k těmto dvěma postavám po pár rytmických střížích vrátíme zpátky, začnou tyto postavy validovat jejich modely*ky a pochvalně říkají, jak úžasně vypadají.

Nejsme na konci ani první minuty a naše hlavní postavy začnou uvádět svůj příběh a proč jsou rámovány v popředí jednotlivých záběrů. Jde o Rae Tuteru a Daniel Friedmana, kteří jsou spoluvlastníky a hlavními provádějící hlasy (doslova mluví skrze kameru a v části filmu popisují, co divák může vidět a co to znamená) jejich krejčovské firmy která se zaměřuje na afirmativní péči skrze módní průmysl.

Rae⁶⁸ pomáhají jednomu z modelů v jednom polocelku a následovně mají svou vlastní malou pasáž, kde je film uvádí jako jednu z hlavní postav ve střihové skladbě od záběrů z ateliéru po jejich vlastní krejčovský ateliér. Rae v jednom z detailních záběrů mluví pravděpodobně na režiséra filmu, který stojí vedle kamery a hovoří o tom, jak vnímají své klientstvo individuálně a jsou rádi, že jim můžou šít obleky na míru, aby se cítili tak dobře, jak si zaslouží. (obr. 9) Jednotlivá slova se překrývají v kontaktu v obrazu do voiceoveru s podkresem záběrů na to, jak Rae upravují a připravují další klientstvo.

obr. 9 ukázka střihové skladby s použitím voiceoveru

obr. 10 ukázka střihové skladby s promluvou v kontaktu

Podobnou pasáž má i druhá hlavní postava - průvodce Daniel.⁶⁹ Ten svou pasáž naplňuje myšlenkou, aby se každý cítil* dobře a tomu svou prací přispívá. *“Hlavně to, když to lidé nemají těžké a můžou si obléct něco, v co doufali*, že jim bude sedět.”* Podobně jako Rae i Daniela tvůrci* rámovali v detailu, kdy mluví s režisérem v sérii záběrů na akci při práci s klientstvem. (obr. 10)

V tuto chvíli se z čistě stylizovaných záběrů a z observačního modu, dostáváme do modusu výkladového. Máme nositele hlasu filmu a to je Rae a Daniel, kteří jejich prostor a významy rámuji svým komentářem, který je v kontaktu nebo mimo obraz (voiceover).

Už v tuto chvíli si můžeme všimnout, jakým způsobem rámuji situaci Rae a Daniel rozdílně. Rae jako trans* člověk rámuji své klientstvo, že se má cítit tak, jak si zaslouží, přičemž Daniel spojuje své klientstvo, jako ty, kteří to mají těžké a oni jim pomůžou.

⁶⁸ Rae se identifikují jako trans* nebinární osoba a používají v angličtině zájmena They/them, v překladu oni/jim - proto o nich píší v množném čísle

⁶⁹ Daniel se identifikuje jako cis muž a používá v angličtině zájmena He/him, v překladu on/jeho.

Úvodní scéna pokračuje grafickou scénou zvýrazněnou nápisem THAT'S NOT FASHION ANYMORE⁷⁰, a poté nás přemístí skrze motion design na rozhraní internetové stránky krejčovství Bindle & Keep a graduje velkým animovaným nápisem Suited, což je původní anglický název tohoto filmu.

Úvodní scénu považuji z velké části za silně euforickou. Z důvodu emocí, které tam tým tvůrců*kyň dostal. Emoce štěstí můžeme číst nejen kvůli velmi pozitivní hudbě, která provází celou střihovou skladbu (která je velmi chytře střihaná na rytmus hudby), ale i kvůli jednotlivým záběrům na viditelně trans* osoby, které se cítí ve svých oblecích na míru dobře a očividně jsou v souladu s jejich genderovou identitou, což potvrzují jejich úsměvy a samozřejmě je podbízejí pozitivní komentáře Rae a Daniela. Bohužel neznáme reakci jednotlivých modelů*ek, ty tvůrce*kyně nezajímají. Celá scéna je soustředěna na uvedení hlavních postav, vlastníků krejčovství.

Po titulkové sekvenci hudba zmizí a začíná se rozvíjet scéna, která přibližuje osobní život postavy Rae. V jejich ateliéru se Rae přibližuje skrze promluvu přímo na režiséra filmu, který je mimo záběr. Rae mluví jen o své dysforii. Jak je jim nepříjemné, když je někdo oslovuje jejich deadname⁷¹, jak je vnímá společnost, ale ani se nezastavíme pořádně u toho, jak se opravdu cítí svobodně, až na rychlou poznámku, že můžou být Rae aniž by přemýšleli o sobě. Je to ale tak rychlá střihová skladba, že si nemáme šanci uvědomit, co si opravdu Rae myslí, jak se prožívají. Naopak je mnohem větší prostor dáván tomu, jak bylo pro Rae těžké se přijmout. V tu chvíli se střihová skladba opět uklidní. Máme větší prostor sledovat jednotlivé fotografie z Rae svatby.

Postupně se scéna přerodí od neustále dysforie, popisující negativní situace, jako je nepadnoucí oblečení, špatné pocity ze sebe samotných aj., do momentu, kdy Rae přemluvili krejčího, aby jim ušil oblek.

Ve velkém detailu sledujeme obličej Rae, kteří se rozplývají nad tím, jak moc jim ten moment, mít vlastní oblek, udělal radost. Rae se potulně usmívá a kameru pomalu zoomuje mnohem blíže do Rae tváře. Jejich hlas je ve velkém detailu a neslyšíme žádnou atmosféru ani hudbu.

⁷⁰ Překlad: Toto už není móda.

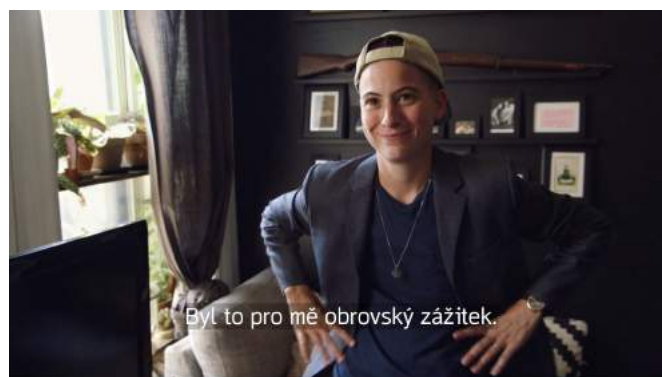
⁷¹ Tzv. mrtvé jméno. Jméno, které už Rae nepoužívá a které jim bylo určeno po narození.

“Bylo to prostě nejvíc... / pauza v hlase, bližší zoom na detail obličeje / Já nevím, prostě jsme se ze sebe nikdy neměli tak dobrý pocit.” (obr. 11)

Následuje pokračování scény, kde si Rae oblékají svůj první oblek. Jsou šťastím bez sebe a potulně se usmívají ke kameře, ve voiceoveru slyšíme, jak to pro ně byl obrovský zážitek. (obr. 12)

obr. 11 ukázka detailu během euforie

obr. 12 euforie s voiceoverem

Tuto scénu považuji v celém krátkém portrétu Rae za vrcholnou. Rae prožívá v poměrně dlouhých záběrech opravdovou euforii, ale tvůrce*kyně filmu nezajímají skrze to, že chtějí ukázat, jak se Rae cítí dobře, ale kvůli tomu, že tento formující moment napomohl spojit Rae a Daniela a vytvořit jejich krejčovskou firmu pro další nejen trans* osoby. Rae doslova říkají *“Chtěli jsme to adaptovat na místo, které by uvítali lidi jako jsem já.”*

Pro mě osobně je to nádherná ukázka, jak se z genderové euforie stává energie, která může vytvářet euforické a validační momenty i ostatním trans* lidem. V tomto případě i vytvořit pracovní místa a byznys, který může prosperovat.

V následujících minutách filmu se vytváří princip scénosledu celého filmu. Do jejich nového ateliéru v Brooklynu dorazí vždy nová postava, která touží po padnoucím obleku. Mód snímání je striktně observační. Je ale vidět, že s jednotlivými scénami je manipulováno podle principů známých z reality show - postavy vcházejí oportovány do prostoru, velmi uměle se zdraví s majiteli krejčovství apod.

Už od počátku lze rozeznat jak je film vystavený z jednotlivých scén. Proces sledu scén je vždy stejný: 1) animace internetové stránky krejčovství, kde píše klientstvo z jakého důvodu oblek potřebuje (svatba, bar mitzvah, každodenní oblek, oblek k narozeninám aj.) 2) sblížení se postav, zjištění jak velký diskomfort jim dělají

nepadnoucí obleky a oblečení, které by podle normy měli* y nosit 3) měření míry 4) malý portrét vždy vystupující z reality daných postav (jejich přirozené prostředí, práce, domov, partnerstvo, škola aj.) + fotografie z dětství 5) vyzkoušení obleku (ne u všech nastává pocit euforie, u některých přijde dokonce i dysforie) 6) finální scéna samotných postav, v padnoucí obleku z krejčovství, v jejich přirozeném prostředí. Jednotlivé postavy a jejich scény se prolínají.

Po více jak deseti minutách a uvedení několik dalších postav se ve filmu nezastavíme ani u jednoho momentu, kdy bychom se zaměřovali* y na jakýkoliv aspekt pozitivního prožívání trans* osob.

Tento princip trochu rozbíjí nová postava Everett, student práv, trans* muž, který potřebuje nový oblek. V jejich rozhovoru snímaném v polodetailu sedí Everett s Rae u stolu. Rae Everetta vyzve, aby řekl, co by od nich potřeboval. Kamera zoomuje na detail Everetta a ten se rozvypráví, že by potřeboval oblek, který bude nosit na pohovory a zároveň rozvine realitu svých všedních dní, jak je právnická škola striktní a požaduje po studentstvu nosit genderově normativní až stereotypizující oblečení. Vlastně je to klasický popis nekonečných pocitů dysforie kvůli cisheteronormativní společnosti. Dokonce se Everett přizná, že po takové přednášce od své školy musel utéct s pláčem. Kamera chytá silné emoce a jednotlivé záběry na sebe střihem navazují v plynulém tempu. Zdůraznění bezvýhodné situace je podpořeno jednotlivými záběry udivení střídavě v detailech na postavy Rae a Daniela.

obr. 13 validace a pozitivita ze strany Rae

Rae se snaží poté ve stejné kompozici polodetailu, dostat z Everetta představy o jeho obleku. V té chvíli vidíme jemné úsměvy v Everettově tváři, ale vždy jsou hned odstříhnuty a tudíž nemůžeme vidět rozvinutí i pozitivních emocí. Tento detail lze zahlédnout primárně v konci této scény, kdy Rae poznamená, že chce, aby byl Everett tou nejpřitažlivější osobou. (obr. 13) Scéna tím však končí. Tvůrci*kyně se rozhodli*y věnovat mnohem větší prostor (cca 3 minuty) negativním emocím, než tomuto kouzelnému okamžiku validace a positivity ze strany Rae. Následuje rychlá střihová skladba braní jednotlivých měr pro nově vznikající oblek. A poté opouštíme Everetta a opět začíná pasáž animace na stránkách krejčovství.

Na konci první třetiny filmu se v animaci na stránkách brooklynského krejčovství dozvídáme o nové postavě Aiden, kterého přivede jeho babička Judy k příležitosti jeho bar mitzvah. Při animaci hraje velmi jemná klavírní pozitivní hudba, která přechází do observační kamery měření Aideny Danielem. Ve chvílích reality ateliéru krejčovství hudba se ztiší a úplně zmizí. Daniel v polodetailu, v prvním plánu, zpovídá Aideny jak se cítí a zdůrazňuje mu, že když spolu nebudou komunikovat, neví, jak mu můžou přesně pomoci, protože chtějí, aby se cítil dobře. Aiden viditelně prožívá diskomfort a říká, že je velmi nervózní, protože mu žádné šaty nikdy neseďí.

Rae říkájí v polodetailu Aiden, že šaty by měly povznášet a že jsou schopni udělat všechno pro to, aby se cítil dobře. Kamera velmi rychle zazoomuje na úsměv Rae a nenechá něco tak pozitivního vyznít, protože ihned po tom, kdy to Rae řeknou, přijde střih a pádíme opět zpátky do dysforie. (obr. 14)

obr. 14 pozitivní podpora ze strany Rae

Po této scéně nastává další salva informací o tom, jak Aiden jeho otec nerespektuje, jak se cítí na nic atd. Scéna s Aiden končí pláčem jeho babičky, za to, že Aiden pomůžou se cítit sám sebou. Samozřejmě tvůrci*kyně nechají tuto scénu doznít, dostatečným prostorem po vyslovení poslední slov.

Derek, trans* muž, který potřebuje oblek na svou svatbu. Ve své první scéně v první třetině filmu měl dokonce transfobní výrok: "Nechci aby mě kdokoliv rozeznal, že jsem trans*." Proto jsem mu doposud nevěnoval žádnou pozornost v tomto textu. Avšak v momentu, když se vrací do krejčovství a připravuje se na vyzkoušení svého vysněného obleku nastane jedna silná scéna. Derek se totiž hrozně těší a říká velmi důležitou informaci viz. obr. 15.

obr. 15 Derek se těší na svůj nový oblek

Popisuje v polodetailu, že má obrovskou radost a je velmi natěšený, ale zároveň se bojí, že mu oblek nebude sedět. Tomuto sdělení je dán nevídaný prostor a vypadá to, že konečně se užijeme trochu positivity. Derek dokonce reaguje na svůj oblek hrozně pozitivně, když ho vidí, jak ho Daniel vytahuje zpod plastového obalu.

Mezi zkoušením obleku se zjeví i Derekova sestra, kterou jsme mohli*y vidět v předchozím záběrech na celé studio. V detailu hovoří o tom, jak moc původní reakci na to, že je Derek trans* muž, nezvládla, ale po té zazní obrovská validace viz obr. 16., 17. a 18.

obr. 16

obr. 17

obr. 18

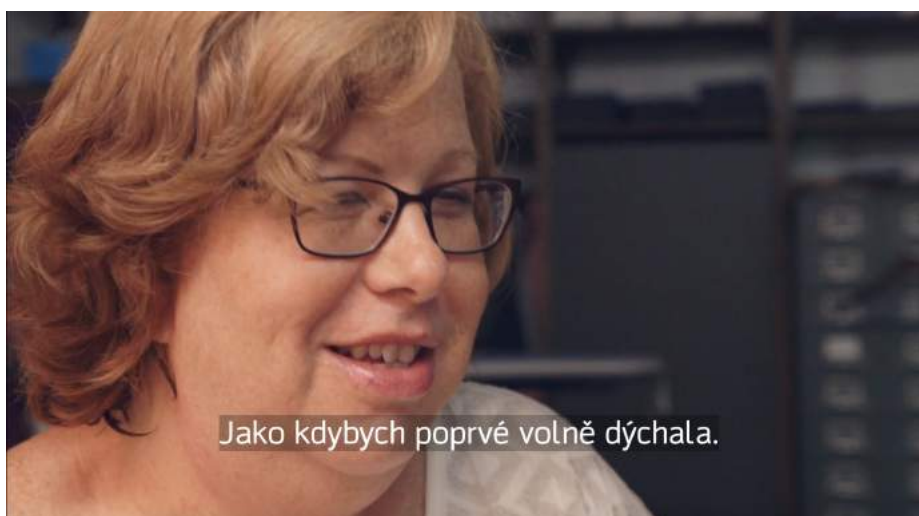
Derek samotný na něco takového ani nezareaguje, jelikož je ihned po vysvětlení a úsměvu jeho sestry v pozici, kdy mu jeho vysněný oblek nesejí. My samozřejmě na tak pozitivní reakci jeho sestry zapomeneme, protože Derek už není šťastný a určitě mu není dobře.

V doprovodu jemné hudby, jejího postupně mizení a v několika ustanovujících záběrech (celek a detaily) se dostáváme do prostoru barbershopu. V následujícím polocelku vidíme Everetta sedícího na kadeřnickém lehátku, kde ho postupně stříhá, holí a zpovídá queer holičstvo. Po malém small talku se Everetta ptá, jak dlouho prochází tranzicí⁷². "Šest měsíců, nějak takhle. Cítím se skvěle, víte?" "Jasně. Když se cítíš dobře, tak je to fakt důležité." následně si povídají o coming outu holičstva a jak náročná cesta pro ně to bylo. Scéna končí se spokojeným Everettem, s tím, jak mu jeho vlasy náramně sluší.

⁷² Přejít z určeného genderu při narození do toho, ve kterém se osoba identifikuje a s tím spojená afirmativní péče

Jillian je uvedena skrze už nám známou animaci stránky krejčovství, píše o sobě, že je trans* žena a potřebuje nový kostýmek pro své soudnické zkoušky. Po třech minutách detailního rozebírání své dráhy právničky a silné dysforie s Danielem, se Jillian v blízkém detailu dostane i do momentu nutného coming outu, protože přemýšlela o sebevraždě. Ten moment v detailu, ať už z hlediska velikosti záběru, ale i zvuku, je silně elektrizující. Samozřejmě za to může i projev Jillian, protože je rozvázná a její hlas je velmi příjemný.

Jillian říká: *“Cítila jsem se, jako by mě pustili* z vězení. Jako bych dýchala poprvé svěží vzduch. Ano, bylo to úžasné...”* a usmívá se, jak je pro ni tato situace nostalgická a silná. (obr. 19) Kamera zmateně zoomuje na projev jejího obličeje a hned jak tuto krásnou větu ukončí prostřihnou tvůrci*kyně na Rae, kteří se potměšile usmívají. Aniž by ta scéna vyzněla, okamžitě pádíme dál. Je cítit, že je ten střih brzký, je to cítit na tempu střihu, změně nálady v obraze. Lze vyčíst, že ten střih na Daniela (detail) byl příliš brzy a je ohromná škoda, že něco tak silného, jako je nalezení sama sebe, si Jillian ve své scéně opravdu nemůže užít a tím pádem ani nikdo z nás.

obr. 19 Jillian přibližuje svůj osvobozující a krásný moment coming outu

Rae v následujícím záběru zůstávají v detailu ponořeni do svých rukou a koukají na Jillian, jako by jim bylo podobně trapně, že se odchází od něčeho úžasného, jako je trapně mě, když tu scénu sleduji.

Další postavou je nebinární bezejmenná osůbka, která si přeje mít nový dlouhý kabát. Ta jediná přichází do prostoru velmi sebevědomá a popisuje své zkušenosti zcela opačným způsobem. Také tato situace odzbrojuje Daniela a podobně i osobu,

kteřá vede kameru, protože přejíždí v polodetailu střídavě na Rae, Daniela a na tuhle sebevědomou osobu. Rae jsou tím naopak elektrizováni, dokonce to vypadá, že se jim tato osůbka líbí.

Osůbka doslova říká: *“Když se cítím nejlépe, lidi o mě nemyslí, že jsem muž a nemyslí si, že jsem žena.”* (obr. 20) a nebojí si tuhle pozitivní vlnu udržet až do poslední chvíle této scény. Tím, že ani nevíme, jak se tato osoba jmenuje, je jen vidět, jak je pro tvůrce*kyně nezajímavá. Čas, který je této osobě věnován je v nepoměru kratší vůči dalším postavám tohoto filmu. Dokonce nevidíme ani do jejich soukromí. Je snad sebevědomí a absence utrpení problém pro tvůrce*kyně tohoto filmu?

obr. 20 sebevědomá postava

Nejdelší scénou tohoto filmu je hysterektomie Dereka, kterou podstupuje, protože si myslí, že v jeho těle nemají mít místo “ženské orgány”. Mě osobně mě tato scéna trhá srdce a je pro mě velmi transfbobní. Samozřejmě, Derek si může dělat se svým tělem co chce, ale proč tvůrci věnují největší část tohto filmu operaci, kterou samotný sociální herec rámuje jako správnou bez jakéhokoliv kontextu, že i muži mohou mít dělohu, vaječníky a ano, i muži mohou rodit děti. Nechci dávat tolik pozornosti na Dereka jako takového, než spíše na tvůrce*kyně tohoto filmu, kteří ve velkém detailu snímají celou rodinu a i samotného Dereka. Tato scéna trvá mnoho minut, a nakonec po zákroku Dereka ani nevidíme šťastného, celá scéna končí, kdy uprostřed pooperační péče svou partnerku žádá o léky, protože ho kastrace strašně

bolí... Toto je zcela rozhodnutí tvůrců*kyň co vypichují jako nejzásadnější scénu. V tento moment můžeme vidět, že je pro ně nejzásadnější operace. Což je medicínský přístup, který s většinou životů trans* osob nemá nic společného a napomáhá velké stereotypizaci.

Do krejčovského studia se vrátí Everett, který hned v úvodu v polodetailu vypráví vlastníkům svou velmi negativní zkušenost posledních dní. Byl odmítnut na pohovoru, kvůli tomu, že je trans*. Pro zvýraznění takhle smutné informace tvůrci*kyně ještě prostříhnou krátký detailně záběr, při kterém si Everett mne nos. Z tak krátkého záběru není jasné, jestli je to ze silných emocí, které ale nebyly tolik zřejmé v předchozích záběrech, nebo si jen prostě mne nos. Má důvěra vůči tvůrcům*kyním poměrně klesá.

Rae v polocelku před hromadou oblečení žádají Everetta o vyzkoušení si kalhot a spolu s Danielem opouští místnost. My pokračujeme s vlastníky krejčovství na chodbu, kde se velmi intenzivním způsobem mezi sebou baví o trans*obním útoku co Everett zažil. Kamera sleduje v blízkém záběru jednotlivé pohyby Rae a Daniela a do toho začíná v podkresu hrát dojemná hudba, která ještě zdůrazňuje bezvýchodnost takové situace. Rae se slzami v očích popisují, že by je tato skutečnost zastavila v jakémkoliv osobnostním vývoji a že by tuto situaci nezvládli. Hudba zvyšuje svou intenzitu a hlasitost. Kamera se přibližuje na mnohem větší detail a Rae se jí snaží nenápadně vyhýbat.

Rae a Daniel se vrací zpátky do místnosti a kamera je následuje. Pozornost přechází z vlastníku na Everetta a smutná hudba ustává. Everett je očividně nervózní, mne si ruce a neví kam se má koukat.

Ve chvíli, kdy Everettovi Rae navlíkne sako, se situace proměňuje. Kamera z detailu přezoomovává na polodetail s focusem na Everetta. Po jump cutu na širší záběr vyzývá Daniel Everetta, aby se přiblížil k zrcadlu a vychutnat si to. Hudba se vrací a je jiná, pozitivní. Zcela instrumentální. Jsme v pohledu amerického plánu na Everetta skrze zrcadlo. Můžeme vidět, jak Everett těká po pohledu na sebe. Kamera agresivně zazoomuje na obličej Everetta, který hlavou na bok se snaží zachytit to co sám na sobě vidí. V rychlém přezáběrování z detailu na americký plán Daniel k Everettovi přistoupí a řekne: *“Jen abychom to zkompletovali...”* a vloží mu do náprsní kapsy malý bílý kapesníček. V tu chvíli se jeden tón hudby zvýrazní, ve zvuku atmosféra studia a komentář Everetta: *“Ano...”* splyne s tónem.

Everett se sám na sebe usmívá. Snaží se být vážný. Tomu osobně velmi rozumím. Když se sám na sebe dívám do zrcadla a líbím se sám sobě, snažím se být děsně vážný. Myslím, že je to jistý projev maskulinity - vypadat sexy, vážně. Já jsem s Everettem tam, předtím zrcadlem a spolu s pozitivní ozvěnou hudby prožívám tu velkou euforii, když to, jak chce být Everett prezentován, vyjde.

obr. 21 Everett

“Je těžké se dívat sám na sebe do zrcadla, když jsem nikdy neměl rád to co vidím...” řekne Everett a dál na sebe ohromeně kouká do zrcadla v celku. Hudba pokračuje, on pláče.

Hudba stříhem utichne a ve velkém nezaostřeném detailu Everett řekne “Je to fakt dobrý. Moc děkuji.” (obr. 22)

obr. 22 Everett dojat

Everett na vyžádání dále v detailu popisuje, jak jeho emoce silně souvisí s tím, že nemohl najít padnoucí oblečení a v následujícím záběru celku s úsměvem říká Rae a Danielovi (kteří v celé scéně prakticky vůbec nejdou vidět), že bude jejich zákazníkem do konce života.

Je to asi ta nejeuforičtější scéna celého filmu. Kdy je věnován dostatečný prostor k prožitku Everetta. Ovšem nikdo ho nevaliduje a neřekne, jak moc mu to sluší, to už se do scény nevezlo, nebo se to možná nestalo.

Druhou nejdelší scénou je Derekova svatba. Ta je zaměřena na prožívání jak budoucího manžela, tak i budoucí manželky. Je pro mě velmi těžké rozpoznat ty silné emoce štěstí a samozřejmě euforie z prožitku svatebního dne od prožitku genderové euforie. Zaměřím se tedy vyloženě na projevy štěstí spojené pouze s Derekem.

Každý z budoucích novomanželů má samozřejmě svůj vlastní pokoj. Derek je v tom svém poměrně osamocen pouze s nejbližšími členy rodiny. Narozdíl od své budoucí manželky, u které se na pokoji koná velká oslava plná alkoholu.

Při přípravě obleku v koupelně s jeho sestrou je vidět, jak se sám sobě líbí a v druhém plánu i jeho obrovský úsměv a úsměv jeho sestry (která ho velmi validovala už v krejčovství). Viz obr. 23. Bohužel jak už je známo od tvůrců*kyň tohoto filmu, tato scéna je velmi rychle ustříhnutá. Jeho a sestřině radosti není dán takový prostor.

obr. 23 *Derekova radost v koupelně*

Následuje akce příchodu dalších rodinných příslušníků (zejména Derekova otce) do pokoje. Derek se zeptá svého otce, jestli by chtěl převázat kravatu a jeho

vlastní táta mu velmi ploše pochválí, jak vypadá a Derek svou přirozenou nemocionální poděkuje. (obr. 24)

obr. 24 Derek, otec a kravata

Následuje scéna, kdy v americkém plánu sestra Dereka pomůže samotnému Derekovi do saka. Tvůrci*kyně chtěli vytvořit mnohem silnější emoce, než reálně v obrazu nastávají a tak použili* emotivní hudbu jemného klavíru, která nastupuje ve chvíli, když Derek nastoupí v polodetailu před zrcadlo. (obr. 25) O zvýraznění emocí se postaral jump cut do detailu a jemného úsměvu, který je na Derekově tváři čitelně vidět. Střih na polodetail jeho sestry, která je mnohem emocionálnější a nadšeně tleská Derekovi, jak velký úspěch to je. On sám se jí ptá: *“Myslíš, že se jí to bude líbit.”* *“Myslím, že se jí to bude moc líbit.”* Po té jeho sestra dodává mnoho superlativ a vzájemně se s Derekem objímají. (obr. 26) Ta emoce se poměrně přelévá od něj do soustředění se na svatbu jako takovou a hlavně na jeho budoucí manželku.

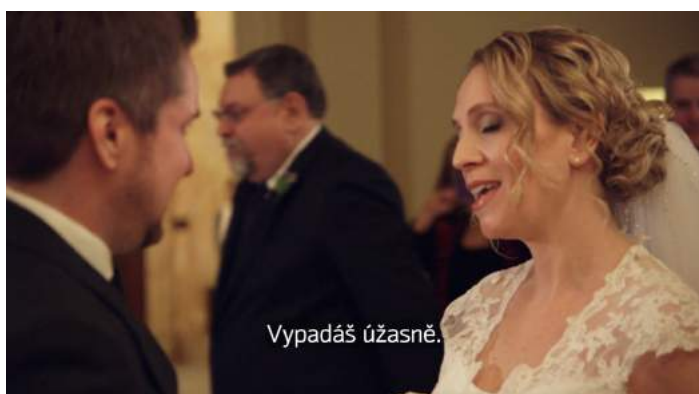
obr. 25 Derek se na sebe dívá do zrcadla

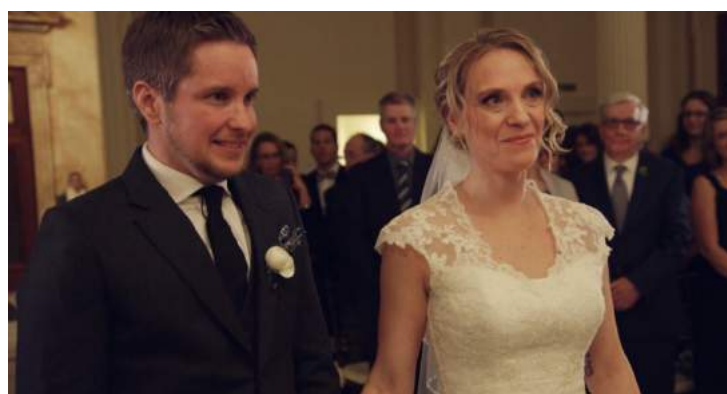
obr. 26 Derek se objímá se svou sestrou

Když se Dereka máma ptá, jak se cítí, odpovídá, že se cítí výborně, za podkresu klasicky znějícího chella, který má navodit atmosféru blížící se svatby. Z nediegetické hudby se v dalším záběru z následující stříhové skladby dostaneme do hudby diegetické, která se propojí s obrazem cellisty, který jim autenticky hrál na svatbě.

Když Derek stojí přímo před oltářem, přichází jeho vysněná budoucí manželka. Ta dorazí se slovy: “Vypadáš úžasně.” (obr. 27) a Derek vypadá v tu chvíli opravdu jako nejšťastnější muž široko daleko. (obr. 28)

obr. 27 Derek a příchod nevěsty

obr. 28 Derek nejšťastnější muž

Samozřejmě Derekův čas ve filmu vyprší v momentu odchodu novomanželského páru ze slavnostní síně, kdy je nechá kamera sál opustit, aniž by je dále pronásledovala. Je poměrně škoda, že Derek nedostal nějaký čas sám, ale vždy byl propojen s jinými lidmi nebo se svou operací. Jsem ovšem rád, že nějaký prostor ve filmu se svou radostí dostal...

V posledních deseti minutách filmu nás tvůrci*kyně opět vrací k příběhu Everetta, který popisuje v polodetailu novou situaci v jeho životě. Ve zvuku můžeme slyšet neustále přítakávajícího režiséra, který v předchozích scénách nebyl ve zvuku vůbec přítomen. Ta situace obnáší přijetí jeho identity jeho matkou. Tuto skutečnost přibližoval hned při první návštěvě krejčovství a jedná se o to, že jeho matka ho nechtěla přijmout. Rozhodla se změnit názor ve chvíli, když viděla rozhovor s bývalou olympijskou desetibojařkou Caitleen Jenner. Celebrita Jenner se rozhodla veřejně mluvit o svém tehdejší coming outu trans* ženy. Tato skutečnost pomohla Everettově matce pochopit, co to znamená být trans* člověkem. Everett do kamery v blízkém záběru říká: “Začala používat mužské zájmena a je to úžasné, je to prostě bezvadné.” (obr. 29). Ve chvíli vyslovení Everettova posledního slova začne v pozadí hrát velmi

pozitivní klavírní hudba a zároveň s odchodem z místnosti v celku se ozve v hudbě celá kapela, spolu s bicími a basou. Everett spokojeně stojí na ulici, oblečen ve svém padnoucím obleku v celku. Jeho první kroky do jeho vysněné práce pronásleduje i jeho voiceover o tom, že když se bude déle cítit takhle sebevědomě, tak o to víc se bude cítit dobře.

obr. 29 Everett je šťastný z validace své matky

Everett dostal nejkompexnější prostor. Vidíme ho rozrušeného, nervozního, neutrálního, ale i šťastného a hrdého. Nakonec pokračujeme v jeho cestě až do konce - do vysněné práce a v pozici, kdy ho jeho vlastní matka validuje a sám dodává: *"Budoucnost vypadá skvěle. Ano, cítím se se skvěle!"*

Podle mého osobního názoru Everett mohl dostat mnohem více prostoru v afirmativní péči. Jeho scény byly často ustříženy, a zakončeny samotným režisérem. Největší prostor být pozitivní dostal až úplně v závěru, a to když říká své poslední věty, které ale nejsou v kontaktu a jsou využity jen jako voiceover, narozdíl od toho, když mluvil o svých bolestech, které byly vždy zdůrazňovány v detailu a byl jim dán prostor bez střihu.

Rae v následující scéně na detail v prvním plánu ve studiu před zkoušením Melissy popisují intimnost prožívání, která se během zkoušek obleků děje. Nechtějí to ani definovat. Nastává proces setkávání představ klientstva, jak budou vypadat, s tím reálným pohledem na sebe samé v zrcadle s (nejlépe) padnoucím oblekem. Tato část mi přijde jako jedna z nejsilnějších z celého filmu. Rae jsou největšími nositeli uvědomování si té síly, která se v jejich krejčovství děje. Je to určitě dáno i tím, že

sami osobně tento moment znají velmi dobře. Škoda, že jim tvůrci*kyně film nedali*y mnohem větší prostor.

Melissa se vrací ve větách Rae do prostoru krejčovství a dává si na sebe sako. V tu chvíli vypustí: “Jé.” (obr. 30) V polodetailu se otáčí na zrcadlo tam a zpět a sleduje své pohyby. Daniel se jí ptá: “Cítíte se dobře?” “Ano...cítím...” V následující rozhovoru se baví o velikosti boků, které by nejráději Melissa neměla. Avšak v doprovodu nám už známe pozitivní hudby v americkém plánu se Melissa dívá do zrcadla velmi spokojeně. Prohlíží si každý detail své postavy, jak na ni sedí vysněný oblek, který si nechala ušít ke svým čtyřicátým narozeninám. Samozřejmě v tomto obraze nás nenechají tvůrci*kyně dlouho, ihned následuje velká promluva Mellisy ohledně toho, jak ji vlastní matka tlačila do nošení ženských šatů a volánků. Po dvou minutové rozpravě negativních vzpomínek plných úzkosti pronese: “Svět se mění a já jsem nadšená a můžu být tím, kdo jsem.” (obr. 31) Následně jde obejmout jak Rae tak i Daniela. V detailu do polodetailu je sleduje kamera, ale ještě před dokončením objetí druhého z nich se tvůrci*kyně opět rozhodnou v tomto šťastném pocitu nezůstat ani o krapet déle a hned stříhnou nesmyslně na celek s krejčím, který tam právě žehlí šaty...

obr. 30 *Melissy nadšená reakce*

obr. 31 *Melissy zpověď*

Posledním momentem, který bych mohl definovat jako euforický nebo spíše vůbec pozitivní, je příchod židovského trans* chlapec Aiden. Tentokrát do krejčovství dorazí i se svým otcem, který s jeho trans* identitou zprvu nesouhlasil (tak to Aiden popisoval při první návštěvě krejčovství, tehdy tam dorazil se svou babičkou). V detailu Aiden odpovídá Danielovi na otázku: “Těšíš se?” výrazným přikývnutím a viditelnou nervozitou “Ano...”. Už když následovně vyráží v americkém plánu zpoza zástěny v košili a kalhotách, je vidět, jak se doširoka usmívá a je šťastný z probíhajícího progresu. (obr. 32) Kamera švenkne a Aiden je v prvním plánu u pravé

kanntny. V druhém plánu stojí nadšení a usmívající se Rae a Daniel a v třetím plánu oněměle kouká Aidenův otec. Po rychlém sledu detailních záběrů na úpravu saka se díváme na polodetail Aideny, který na sebe šťastně kouká do zrcadla. Pohupuje se ze strany na stranu a v pozadí začínají hrát pozitivní tóny hudby. Kamera švenkuje na jeho ruce ve stejné velikosti záběru. Nervózně si proplétá prsty. V tom momentu se ozve jeho otec *“Krásný oblek. Myslím, že vypadáš skvěle. Vypadáš výborně. Elegantně.”* V jeho slovech ho vidíme v polodetailu. Střih na polodetail Aideny, který zaraženě odpovídá *“Díky.”* a neodpustí si sarkastickou poznámku o vzhledu svého otce. V celku se Aiden otáčí na svůj pohled do zrcadla (obr. 33) a vychutnává si sám sebe. Střih na detail jeho pohledu a tvůrci*kyně nás nenechají si jeho příjemný stav vychutnat společně a opět nás hned od vrcholné scény Aidenovy satisfakce odženu... Postavu Aideny bez jeho vlastních myšlenek a popisu události opouštíme nadobro.

obr. 32 Šťastný Aiden z probíhajícího progresu

obr. 33 Aiden zahleděný do svého já

Grandfinále filmu je probíhající přehlídka krejčovské společnosti Bindle & Keep. S ní a s jejím klientstvem jsme společně strávili*y posledních 70 minut. Za neustále pozitivně hudebního ansámblu můžeme v celcích vidět honosnou budovu, ve které přehlídka probíhá. Následuje záběr na prázdné molo a přípravy modelů*ek naší známe krejčovské firmy. Rae ve voiceoveru na pozadí probíhajících příprav jednotlivých modelů a modelek vypráví, jak pro ně módní průmysl tolik neznamená, mimo to, jak velký význam má právě z důvodu speciálního prožívání jejich klientstva, potažmo jich samotných. Spolu s jeho milým proslovem, který se snaží diváctvo povzbudit v mnohem větší otevřenost v nošení oblečení, které vám sedí, se rozeznávají bubny a teď už slyšíme poslední velkolepou pozitivní hudbu. Zároveň s atmosférou přehlídky se skrze sérii záběrů celků na zaplňující se sál dostáváme na vrchol tohoto filmu - přehlídku klientstva krejčovské firmy. Každý výstup každé*ho modela*ky je fenomenální. Můžeme slyšet možná až příliš čitelně umělé řinčení

fanoušstva u mola s celky na průchod modelů a modelek. Samozřejmě nechybí i zákulisní záběry dvou plánů - prvního na nadšené majitele Rae a Daniela a v druhém odcházejících a přicházejících modelů*ek. Hudba graduje, diváctvo více uměle řve a na molo vstupuje poslední dvojce - Rae a Daniel. Rae dávají svůj poslední proslov ve voiceoveru o nutnosti nošení si čehokoliv co chcete bez ohledu na vaši identitu. Při obejmutí naši hlavní dvojce se ozve Rae voiceover: "*Máte právo, vypadat skvěle!*" a film zatmívačkou a následujícími titulky končí.

Film ve své poslední gradaci zcela naplnil název firmy svých producentek - A Casual Romance.

Tvůrci*kyně se tématicky pohybovali*y kolem padnoucí módy zejména pro trans* klientstvo. Ano, mohu potvrdit že jako trans* člověk velmi bojuji, abych našel dobře padnoucí tričko, které nebude zvýrazňovat feminní boky nebo moji hrud'. Taky ovšem moc dobře znám ten silný moment vybuchující euforie, když mám možnost zkusit oblečení, které mi padne a které naopak zvýrazní maskulinní prezentaci. Samozřejmě z dysforie se do euforie běží nejlépe, ale to neznamená, že euforie musí být vždy na dysforii napojena. V případě tohoto filmu byla euforie s pomocí filmové řeči velmi krácena i přehlížena. Ztvárnění euforie je v nepoměru kratší a pozbývá většinou silných atributů práce s emocemi skrze hudbu, narozdíl od momentů silné dysforie, která je hudbou podpořena. Film se mnohem více soustředí na bolest trans* osob, což podtrhává nesmyslně dlouhá scéna Derekovy hysterektomie, která je zahrnuta bez absolutního kontextu.

Znázornění euforie v nějakém čitelnějším provedení získala jen část sociálního herectva. Režiséra mnohem víc zajímalo prožívání dysforie a osobní příběhy ponížení jednotlivých trans* postav. Tyto informace nezískáváme v jakémkoliv kontextu a jsou pouze soustředěna do prožívání našich postav, což je poměrně uzavírá jen v jedné rovině znázornění, v té, která nám je už známá - trans* lidé trpí a musíme jim pomoci, opravit... vyléčit?

1.1. XY Chelsea (2019)

V roce 2010 Wikileaks zveřejnilo utajené informace z probíhající okupace amerických jednotek na území Iráku a Afghánistánu. Součástí velkého obnosu dat byly většinou depeše, které si americká armáda posílala. Nechyběly důkazy o mučení, vraždění civilistů a několik videí.

V nejznámějším z nich s názvem *Collateral Murder*⁷³ americká armáda ostřeluje z vrtulníku žurnalistu Reuters spolu s jeho doprovodem. Následovně zastřelí i civilisty (mezi nimi i děti), kteří se snaží zabitým pomoci. To vše se děje za jasného dne na veřejném náměstí na východu Bagdádu.

Tato scéna otřásla celým světem. Já osobně si pamatuji jak zasáhlo mě, když jsem ho viděl před deseti lety a nedokážu si upřímně představit jak muselo rezonovat se samotnými Američany*kami. Tim Travers Hawking tento moment považuje za otevření očí v tématu uvěřitelnosti americké vlády a zapojení se do vojenských operací. Sám v té době pracoval s dětmi v detenčním centru a skrze neschopnost dostat kamery na takové místo se začal zajímat o politické vězně*enkyně. To ho dostalo k Chelsea Manning, která stála za zveřejněním toho hrůzného videa z Bagdádu.⁷⁴ Za tyto své činy si měla odpykat 35 let vězení.

obr. 34 reklamní propagace filmu XY Chelsea

⁷³ video můžete shlédnout tady: <https://www.youtube.com/watch?v=HfvFpT-iypw>

⁷⁴ *XY Chelsea interview with Tim Travers Hawkins* [online], [citace 5.8.2022], John Nubian. Dostupné z WWW <https://jonnubian.com/xy-chelsea-interview-with-tim-travers-hawkins/>

O 5 let později spolu začali*y připravovat portrét Chelsea, který začali*y skládat ještě před jejím propuštěním z vězení. Film s jménem *XY Chelsea* vznikl pod divizí dokumentární tvorby televize SHOWTIME. Českou premiéru měl na Mezinárodním festivalu dokumentárního filmu Jihlava a aktuálně je dostupný na pirátské platformě ulož.to.

V černé bílé titulkové sekvence informací o práci s daty v americké invazi Iráku a Afgánistánu ukončuje, za duňivé elektronické hudby, příběhem analytičky - whistleblowerky. Z černé se dostáváme na záběry, které odhalují formát obrazu tohoto filmu. Jedná se o poměr 2,35 : 1, což je filmový formát Cinemascope. Samotným faktem, že byl využit tento formát, nám tvůrci*kyně dávají jasně najevo, jaký žánr či druh filmu můžeme očekávat. Zde se odehrává film, který je určen pro náročnější diváctvo. Je to film do kin.

Formát není to poslední co diváctvo zaujme, jde i o filmovou stylizaci skrze paletu barev a velké zrno. První dva záběry jsou zpomaleny a do apokalyptické hudební linky přibude klavír. Atmosféra už není tolik tíživá, ale má jistý nádech naděje, za což určitě může právě proměněná hudba. V záběrech můžeme vidět Chelsea Manning, která se nachází v pro nás zatím neznámém prostoru. Pózuje ve stylizovaném detailu jako by byla focena. V následujícím záběru se dívá zpříma do bodu mimo kameru, jako by stále byla focena, už ale není tak stálá a vlní se. (obr. 35) Hudba je povzbuzující.

obr. 35 *Chelsea se vlní*

Pokračujeme ve stylizovanosti záběrů, ale už jsme v reálném čase. Kamera se drží na detailu obličeje a nezajímá se prakticky o žádné okolí. Ve voiceoveru se ozve Chelsea: *“Mám ráda coming of age příběhy. Něco na nich je.”* a dále pokračuje

doprovázena detaily na svou tvář *“Hrdina* versus zloduch*.”* Záběr se během této věty opět zpomalí s pohybem jejich očí k zemi.

V dalších detailech se nám odkrývají ruce fotící se Chelsea a pokračujeme v reálném čase s mírnými záchvěvy kamery, které jsou způsobeny točením na dlouhý objektiv. *“Možná je to ta trans* část mě samotné. Můj život je coming of age příběh.... nejsem člověk, který si lidi myslí, že jsem.”* Z blízkých detailů na Chelsea se dostaneme do střihové skladby jednotlivých záběrů z uniklých materiálu americké vlády s animací probíhajícího chatu Manning.

Hned v počátku (v nejvyšší možné pozornosti diváctva) tvůrci*kyně odhalí trans* identitu Chelsea. Je to první informace, kterou nám ona sama o sobě řekne, respektive kterou nám ukazují tvůrci*kyně. Je to tedy pro ně samotné velmi důležité vodítko v chápání hlavní postavy.

Na jednotlivých záběrech vypadá Chelsea velmi skromně, i když v jejím obličejí je vidět záblesk radosti, že může vystupovat v její vysněné roli trans* feminní osoby⁷⁵.

Chelsea se v následující čtvrt hodině dostává ve velmi úzkých záběrech (což je v podstatě hlavní rukopis kamery celý film) z vězení. Záběry na Chelsea a její blízké pomocníky (ať už nejlepší přítelkyně, nebo aktivisté*ky) se prolínají se záběry z televize. Neustále se pohybujeme v propletených realitách několika lidí s podkresem autorské hudby stále na hranici apokalyptických elektronických zvuků s piánem.

Pro propuštění z vězení se v detailech obličej dostáváme do koupelny, kde během upravování se upřímně popisuje svou cestu k tranzici. Je vidět, že jí k tomu vždy režisér nějakým způsobem navádí, takže nejsme ve zcela čistě observačním módu, jak to tak může na první pohled vypadat.

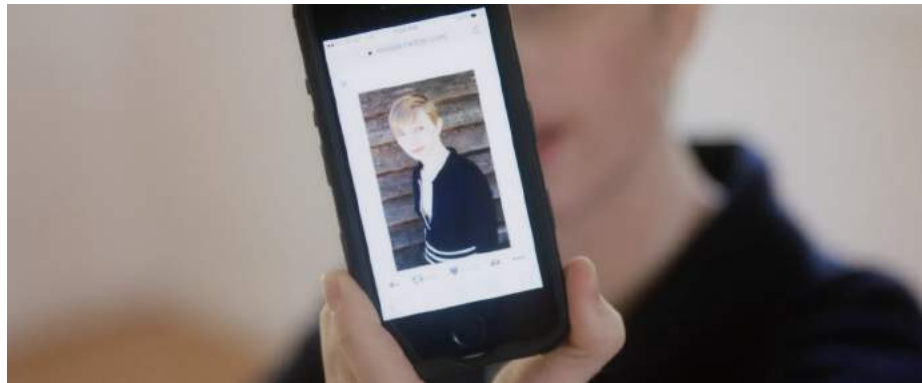
Chelsea mluví o sociálnímu tlaku vůči trans* osobám a o své potřebě se s tím vyrovnat skrze tvrdší nároky maskulinity na sebe sama. Svou řeč pak zakončuje v okamžiku nanesení rtěnky na rty. *“Nemůžete zastavit, kdo jste... Toto je úžasný tvar rtěnky.”* (obr. 36) Dále už ale nevidíme, jak si svůj obraz užívá. Svůj vysněný obraz, který si nemohla ve vězení dopřát kvůli neustálé šikaně vězeňského systému a vězňitelů. Tvůrci*kyně nás v tomto prostoru nenechají, rovnou nás posílají skrze zvukovou skladbu atmosféry zpívajících ptáku ještě v prostoru koupelny dál do úzkých záběrů Chelsea pochodující do hlubin lesa.

⁷⁵ Takto se Chelsea Manning identifikuje. V angličtině používá zájmeno She / They.

obr. 36 detail na Chelsea při nanášení rtěnky

O několik scén později, po sérii fotografií z minulosti, Chelsea v polodetailu upravuje vlasy její přítel a aktivista. Následují detailní záběry Chelsea, která se během nekonečného užívání si chipsů svěřuje ohledně svých pocitů kolem nové fotky, kterou sama zveřejnila na sociální síť. (obr. 37)

obr. 37 Chelsea ukazuje svou fotku

Usmívá se během vysvětlování, že si není jistá, jestli její tělo je vytrénováno na to, aby sama sebe takhle odhalovala a chovala se takto otevřeně. Z kontextu lze pochopit, že mluví o své feminitě a větším odhalování svého těla na veřejnosti, i z důvodu toho, že je poměrně známá osobnost. Na její projevu je ale vidět, že se jí samotné tato zkušenost objevování svého vlastního těla a jeho genderové prezentace líbí. (obr. 38).

Její emoce se zcela promění ihned po úsměvu, protože samotná začne popisovat ten velký rozdíl ve věznici, kde se takto projevovat nemohla. Po této velmi detailní rozpravě začne Chelsea obhajovat transfobní jednání zejména zaměstnanců věznice, jako něco komplikovaného a lidského.

obr. 38 Chelsea se usmívá při popisu jak se cítí kvůli fotce

Zvýrazňuje se elektronická hudba, která repetitivně vytváří pocit úzkosti. Chelsea v polocelku na zápraží “bezpečného domova” poslouchá hudbu a je šťastná. Ve voiceoveru začne vyprávět, jak se rozhodla pro veřejný coming out, který jí nebyl doporučován právníky. Ona sama rámuje, že to ale už udělat musela.

Chelsea začne být zobrazovaná ve velmi stylizovaných záběrech - celcích, kde ve spojení s úzkostnou hudbou vyznívá, že velmi trpí. Ve zvuku můžeme slyšet odsuzující rozhlasové či televizní komentáře, které jejímu coming outu nerozumí a jsou z něho zmatení*. Dokonce spojují její rozhodnutí zveřejnit utajované informace s její trans* identitou. (obr. 39) Samozřejmě ze zkušenosti dokumentárního režisérstva, vím, že tento záběr je velmi stylizovaný. Někdo musel na pohovku vyskočit a vytvořit takto působivý celek.

obr. 39 Chelsea ve ztvárnění úzkosti

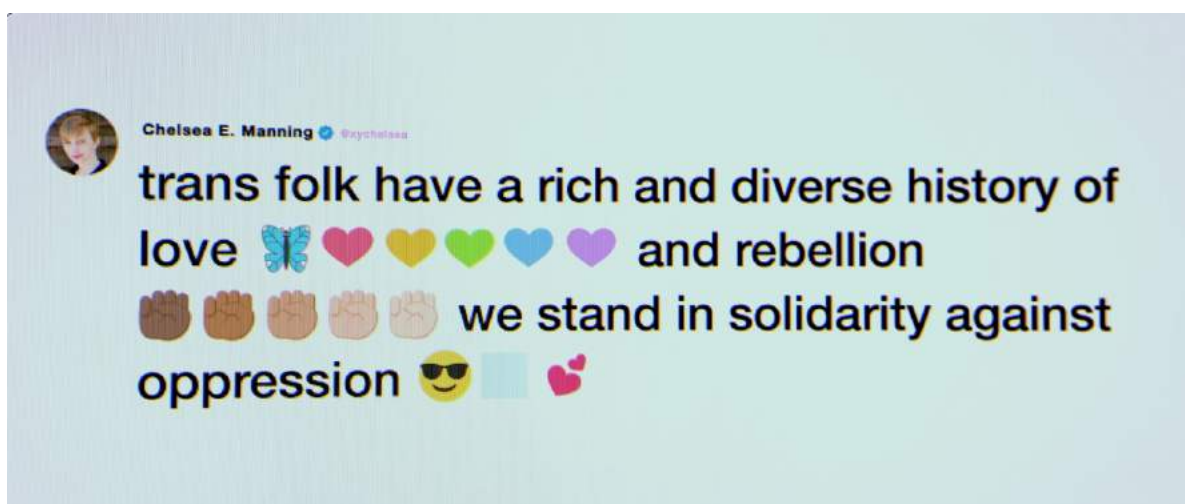
Nevím, do jaké míry je potřeba opět ustanovovat veřejné reakce s tak blízkými záběry naší hlavní postavy. Ona se k tomu dále nevyjádří a opět nás tvůrci*kyně pošlou v peaku úzkosti (velké intenzitě hudby spolu s posledním záběrem viz obr. 39)

ihned pryč do animace chatu Chelsea s neznámou osobu, které se svěřuje, že je to na ni příliš a že má strach, což z kontextu souvisí s jejím rozhodnutím být whistleblowerkou. Tvůrci*kyně tyto informace ovšem uměle propojují a vytvářejí vyšší úzkost.

Soustředění se na úzkost je pochopitelné z hlediska vytváření linearity Chelsea Manning, ale proč jsme zatím nemohli*y vidět, slyšet, okusit skrze film i její radost, že to nakonec zvládla, či jak autenticky ve svém životě několik let žije se svou genderovou identitou? Soustředěnost na pocity nesvobody i v reálné svobodě je hlavním tématem tohoto filmu, avšak opomíjí komplexnost hlavní postavy.

V pocitech viny, nedostatečnosti, smutku a úzkosti sledujeme Chelsea dál. Tvůrci*kyně nám nedávají moc prostor sledovat i jiné emoce. Teprve až ve scéně skoro po hodině filmu se dostáváme k Chelsea trochu jinak. Chelsea v typickém detailu v interiéru povídá o své práci na Twitteru⁷⁶. O briskních komentářích, které jí očividně dělají radost. Následuje animace z prostředí Twitter, ať už jednotlivých smajlíků, kteří jsou nositelem emočních reakcí pro uživatele*ky sociálních sítí, nebo psaní jednotlivých tweetů.

V pozadí hraje energická hudba složená z rytmů bicích, basy a elektrické kytary. Chelsea pomyslně píše svůj post o trans* emancipaci. Zdůrazňuje historii všudypřítomné lásky a potřebu boření oprese. (obr. 40)

obr. 40 Chelsea napsala tweet o trans* identitě

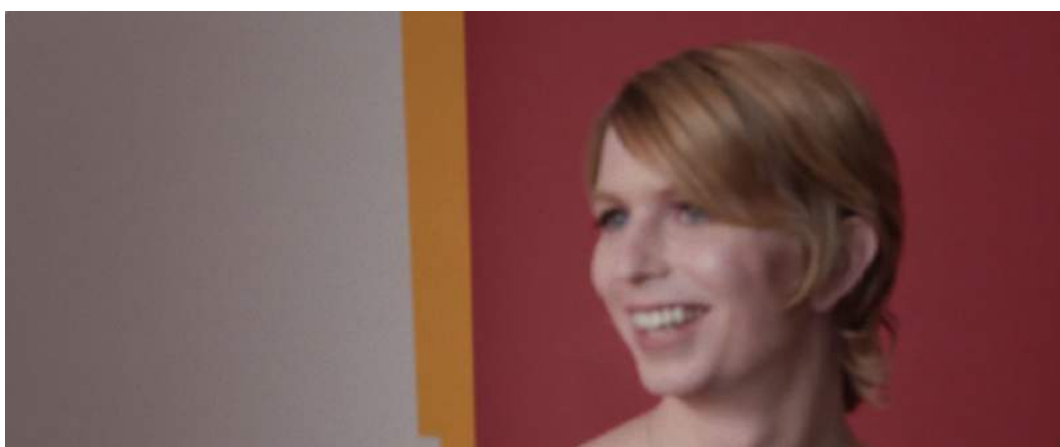
*“trans lidé mají bohatou a různorodou historii lásky *motýlek a pět barev duhy v srdíčkách* a rebelství *pět znaků emancipace - pěstí v různých barvách pleti* stojíme*

⁷⁶ Twitter Chelsea Manning nalezente zde: <https://twitter.com/xchelsea?lang=cs>

v *solidaritě proti opresi* *smajlík s brýlemi, čtvereček s prostupující duhou a dvě srdíčka**

Je to nejjasnější validace trans* identity, která v celém filmu nastává. Chelsea tuto validaci proměňuje v hrdost. Bohužel, ihned po dokončení animace pomyslného psaní tweetu se dostáváme do reakcí na (nejen) tento tweet. A opět se noříme do světa sociálních sítí, vyhrožování a silné negativity, kterou se snaží Chelsea vyrovnávat se svými dalšími komentáři. Je to nekončící vlna výměny na sociálních sítí. Chelsea se v nich sama vykresluje jako někdo, kdo není schopen nereagovat. Na komentář o tom, že by se měla zastřelit (anglicky shot) reaguje, že místo toho byla vyfocena (anglicky shot) pro Vogue⁷⁷ magazín.

Po její poslední reakci v animaci Twitteru se prostřihem a pokračující energickou hudbou, v tuto chvíli i s mužským vokálem, dostáváme na pláž, kde v celku vidíme štáb focení. Vracíme se pomyslně na začátek filmu. V následné stříhové skladbě se opakují záběry ze studia. Chelsea se na nich směje a scéna je dotvořena spolu s hudbou a dynamickým stříhem do velmi pozitivní vlny emocí. (obr. 41)

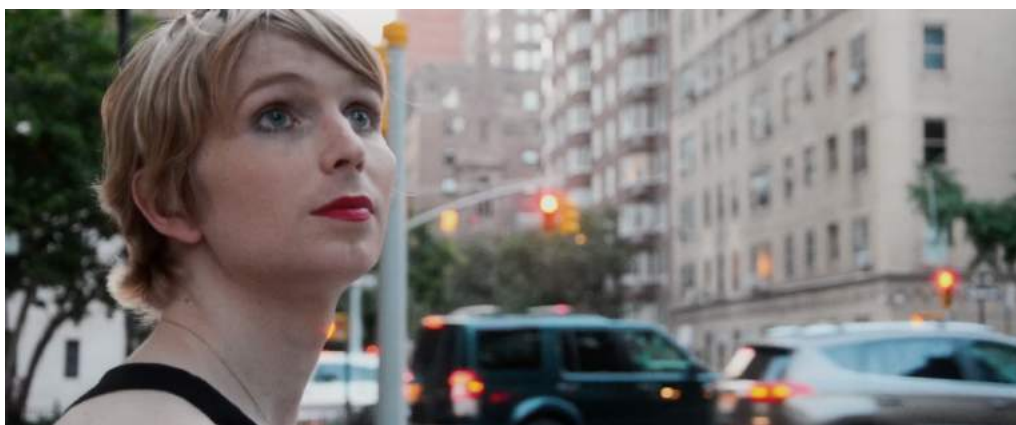

obr. 41 sebevědomá a šťastná Manning na focení

Energická hudba postupně utichá. Vidíme zpomalený záběr na detail Chelsea, jak klopi zrak. Energie se opět z pozitivní ihned přetočí do vážnosti. Ve voiceoveru slyšíme Chelsea: *“Byla jsem trans* předtím, než jsem začala brát hormony..”* Skrze tři krátká záběry v detailu tváře se stříhem dostáváme do dalších blízkých záběrů Chelsea, ale tentokrát v ulicích New Yorku. Vynořují se ve zvuku atmosféry rušného velkoměsta a hudby, která je mnohem pomalejší, ale má v sobě skrze klavír pozitivní nádech. *“Jsem stejný člověk, jaký jsem byla předtím. Jen se prezentuji jinak.”* (obr. 42)

⁷⁷ <https://www.vogue.co.uk>

Jako člověk, který se v trans* komunitě vyskytuje poslední rok, musím uznat, že Chelsea si je velmi vědoma, co její identita znamená. Chápe rozdíly mezi identitou a prezentací a z předešlé scény s Twitterem je rozpoznatelné, jak se dokáže validovat a jak zná kontinuitu trans* hnutí a přemýšlení. O to smutnější je fakt, že takto silná scéna, která se může prolínat v cokoliv, se prolíná v komentář blízkého přítele a aktivisty, který ji popisuje ve voiceoveru a narozdíl od ní, má i ten prostor v kontaktu. Definuje ji, že se snaží být tím, kým je.

obr. 42 Chelsea v detailu v ulicích New Yorku

Bylo snad nezřetelné v předcházejících scéně, že Chelsea ví, kdo reálně je? Nestačila její vlastní validace, že je trans* osoba a věděla to celou dobu? Nebo je to achillova pata tohoto filmu o neustálém prolínání Chelsea whistleblowerky a Chelsea trans* osoby? Ona sama tuto jistou zmatečnost filmu rozsekne v následující scéně, kde před plným sálem odpovídá na velmi provokující otázky moderátorky.

“Jak Vás ovlivnila Vaše tranzicie v procesu odhalení informací... “ “Já si myslím, že nijak. To jsou dvě rozdílné cesty a nejsou propojeny. Primární motivace je v tom, že jsem viděla nekonečný počet smrti, násilí a ničení...(...)” popisuje v polodetailu s velkým pohybem kamery svou motivaci. (obr. 43) Ona sama v tom nevidí návaznost.

obr. 40 Chelsea osvětluje nepropojenost

Ovšem tvůrci*kyně tohoto filmu neustále provazují tyto dvě, pro Chelsea nepropojené, cesty.

V následujících scénách nastane zvláštní vyslyšení pohledu Chelsea. Je otázkou, jestli ji tvůrci*kyně vyslechli* nebo se spíše zaměřili* na jiné aspekty, které byly pro dramaturgii filmu důležitější. Zejména její nastupující politická kariéra, radikalizace, blízkost s opačným polem radikálů, veřejná kritika a vrchol filmu - zhoršující se politická realita v USA vůči lidem, jako je Chelsea (whistleblowerka a trans* osoba). Do konce filmu žádnou pozivíní nebo validující scénu neočekávejme.

V hodině a půl dlouhém filmu nenalezneme plnohodnotnou scénu pozitivního aspektu trans* identity Chelsea. Podle stěžejní scény na Twitteru můžeme rozpoznat, že o sobě přemýšlela i pozitivně a zažívala euforii. Ovšem to se rozhodli* tvůrci*kyně do filmu nevložit. Oceňuji vysokou úroveň zpracování s ohledem na dokumentární film jako umělecké dílo, ovšem tato hodnota podle mého názoru vstupuje do kontrapunktu s komplexní osobností Chelsea Manning.

1.1. Transhood (2020)

Trans* děti jsou jedna z nejzranitelnějších skupin celého queer spektra právě tím, že jsou to děti. Pro dospělé většinou není důvěryhodné, že to co cítí je opravdu autentické a správné. I přes to, že trans* děti ve svých identitách většinou (94%) zůstávají a všechny “změny” jsou většinou sociální.⁷⁸ V trans* komunitě pozorují jednu žitou zkušenost a to, že lidé věděli*y že jsou trans většinou úplně od útlého věku. Bohužel v kontextu výzkumů toho mnoho o trans* lidech nevíme... Nicméně faktem zůstává, že to, že jsem trans* jsem v sobě někde hluboko věděl taky už od dětství.

Etablovaná dokumentární režisérka Sharon Liese byla známou pro své série a filmy, které většinou naplňovaly žánr true crime. Když v roce navštívila transgender centrum v Kansasu rozhodla se po velmi vřelém přijetí trans* komunitou natočit o těch nejmladších z nich film.⁷⁹ Je otázkou, proč byla dospělá cis žena v takovém prostoru, ale bohužel tato informace nikde není dohledatelná. Nicméně touto zkušeností začala pětiletá cesta časoběrného filmu o několika trans dětech, dospívajících a jejich rodinách. Na konci této cesty se její film stal součástí distribuce HBO a v současné době lze vidět na HBO Max s českými titulky⁸⁰.

obr. 41 reklamní vizualizace k filmu *Transhood*

⁷⁸ Kristina R. Olson, Lily Durwood, Rachel Horton, Natalie M. Gallagher, Aaron Devor; Gender Identity 5 Years After Social Transition. *Pediatrics* August 2022; 150 (2): e2021056082.10.1542/peds.2021-056082

⁷⁹ *Hot Docs 2020 Woman Directors: Meet Sharon Liese - “Transhood”* [online] 28. 5. 2020 [citace 5.8.2022], Women and Hollywood. Dostupné z WWW

<https://womenandhollywood.com/hot-docs-2020-women-directors-meet-sharon-liese-transhood/>

⁸⁰ shlédnout můžete zde:

<https://play.hbomax.com/page/urn:hbo:page:GXtj5nATnipuSkwEAAAOk:type:feature>

Pomyslnou hlavní průvodkyní filmem je Avery. Sympatická trans* holka, co si užívá každou minutu svého života. Filmově je to velmi vděčná postava, protože má v sobě v každém záběru něco velmi pozitivního. Zajímá se o svět kolem sebe a chce být hlavně spokojená v kontaktu sama se sebou. S ní se film otevírá a nastavuje se styl vyprávění. Film se pohybuje někde mezi observačním, participačním a výkladovým modem. Avery režisérce, která je vedle kamery, vypráví u bazénu v celku, že si vlastně tu “transformaci” skoro vůbec nepamatuje. Následuje rapid montáž s titulkami jednotlivých roků a záběry na Avery. V pozadí hraje dynamická pozitivní kapelová hudba. Stříhová skladba si drží rychlé tempo a představuje Kansas a následně i další postavy, vždy s graficky znázorněnými jmény. Postavu malé trans* osoby Phoenix představuje v kontextu s jejich sestrou v nadhledu a polodetailu, která popisuje, že jednou Phoenix řekl*, že jsou holka. V následujícím polodetailu Phoenix sedí na zemi, směje se a dodává: “Rád* nosím holčičí věci!” (obr. 42) V navazujícím záběru pak utíká před kamerou.

obr. 42 Phoenix popisuje co má rád*

Phoenix je spokojené dítě, dělá co ho* baví a tak popisuje i to, že rád* nosí holčičí věci. Stříhová skladba velmi rychle proplouvá jednotlivými postavami, které se spíše definují skrze nějaký problém “Měl jsem být kluk, ale nakonec jsem holka.” aj. Jediná postava Phoenix udržela nějaký pozitivní rámeček své identity. (O to zajímavější je, že se ke konci filmu Phoenix vymezuje jako chlapec.)

Samozřejmě, že i zde jde o sestavení stříhové skladby tvůrců*kyň, ne to, jakým způsobem o sobě může přemýšlet sociální herectvo samotné.

Hudba následně ustane a my se dostaneme ustanovujícím celkem do Kansas city (které je i v titulku označeno). První představující scéna začíná s trans* chlapcem Jay. Ve velkém celku kde jezdí na skateboardu ho slyšíme ve voiceoveru mluvit o tom, že možná je na jeho škole více trans* lidí, ale asi to taky schovávají, stejně jako on.

Záběr v interiéru na jeho ruce a kalendář ukazuje speciální den. To potvrdí opět Jay ve voiceoveru. *“Dnes je výjimečný den, začnu brát blokátory. Budou mi blokovat ženské hormony.”* střih na polodetail sedícího Jaye ve svém pokoji. Následuje otázka režisérky zpoza kamery: *“Jak jistý jsi si?”* Jay na to reaguje okamžitě a s radostí: *“Úplně!”* (obr. 43) Během toho si dává ruce mezi kolenama a začne se kolíbat dopředu a dozadu.

obr. 42 Jay chce blokátory hormonů

Tvůrci*kyně dali* dostatečný prostor pro doznění toho souhlasného projevu Jaye. Několik dob ho nechají čistě v tomto záběru a pak v následujícím záběru přecházejí do celku jídelny, kde Jay pokračuje ve voiceoveru *“Dělám to pro sebe.”*

V blízkém detailu Jay dostává vysněnou injekci blokátorů, zoomem se dostáváme do polodetailu v záběru i s jeho matkou. Injekce samozřejmě Jaye bolí, ovšem větší prostor se dostává rozhovoru matky a Jaye, která se ho ptá, jestli vydrží tohle dělat do svých šestnácti let (než bude moct užívat testosteron.) V polodetailu se matka Jaye ptá: *“Jsi spokojený, že?”* *“Jo.”* (obr. 43) Jay se potulně usmívá a prožívá svou euforii. Máma se na něho směje taky. Je to silný moment, který nám ale po nepatrné chvílce (klidně mohl záběr trvat o něco déle) tvůrci*kyně přerušují a posílají nás střihem na detail třetí osoby u stolu.

První informace o Jay jsme dostali*. Je to trans* kluk, ve škole to tají a dostává blokátory. Tvůrci*kyně nevybudovali* jiný vztah k této postavě, než skrze poměrně

obr. 43 Jay je spokojený

stereotypní triádu informací o trans* osobě. Hned po spokojenosti se od matky dozvídáme, že Jay poměrně dost řešil svůj hrudník, který mu už v takto útlém věku začal narůstat. Jayovi je to poměrně nepříjemné, jde to vidět na jeho mimice, ovšem pak ho matka zase validuje: *“Už to nemusíš dělat.”* přičemž Jay začne být opět spokojený a matka dodává *“Úplně záříš.”* Po té na sebe matka strhne pozornost a řekne Jayovi, že nebude plakat, i když na to čeká. Jay nedostává prostor, ať už kvůli své matce nebo kvůli tvůrcům*kyním. V konci této scény užívání blokátoru začne hrát klavírní nekonfliktní hudba, která nás přemístí do další scény s Jay, kde si hraje se svou kamarádkou, která neví, že je trans* chlapec.

Leena je druhou plnohodnotně prezentovanou postavou filmu. Je trans* dospívající dívka a seznamujeme se s ní znovu skrze blokátory. V detailu na telefonní mobil (obr. 44) vidíme video, kde se samotná Leena nahrává. Bere si do ruky pilulku a tu v záběru polyká. Můžeme vidět její obrovský úsměv a nadšení, které sama zavede do jemného humoru *“Bože, už jsou vidět změny...”* V pozadí Leenu doprovází pozitivní hudba spolu s klavírem. Ihned po vyslovení těchto slov Leenu opouštíme. Nemám šanci si užít víc její nadšenosti a rovnou nás tvůrci*kyně unášejí skrze detaily jednotlivých plavek do obchodu, kde vstoupila Leena se svým otcem.

obr. 44 Nadšená Leena ze své první dávky blokátorů

Otec Leenu doprovází na cestě k její vysněné genderové prezentaci a tak jí pomáhá vybrat si plavky, ve kterých by se cítila dobře. Po několika smalltalkích s prodavačkou se Leena konečně vyzkouší své vybrané plavky a se svým otcem souhlasí, že plavky vypadají skvěle. Aniž bychom si mohli užít její nadšení z dobře padnoucích plavek, hned nám tvůrci*kyne pouští podkres klavírní hudby a voiceover Leeny, která popisuje, že se její tělo věkem trochu horší. Ve voiceoveru začne mluvit o proměnách svého těla a naopak v obrazu můžeme vidět, jak je se svým otcem šťastná. Tvůrci*kyne nenechali* Leenu pocít štěstí prožít a určitě nám nedopřáli* si tento pocit užít s ní. Ihned nás navedli jak s hudbou tak voiceoverem do prožívání dysforie a vnímání její budoucnosti, aniž by dali* prostor užít si přítomnost. (obr. 45)

obr. 45 Záběr na Leenu a její voiceover

Po představách o budoucnosti se znovu dostáváme do kontaktu se scénou, kde Leena velmi obratně vtipkuje se svým otcem, abychom se opět dostali* zpět do voiceoveru, kde Leen sděluje své obavy a potřeby za stále znějící klavírní hudby, která z pozitivního nadšení vytváří spíše prostor pro pochyby.

U dětí je genderová identita velmi propojena s hrou a zkoušením skrze kostýmy a role. Phoenix například ve scéně se svou rodinou navštíví hračkařství, kde si zkouší kostým plný boa a barev. (obr. 46) Scéna byla uvedena samozřejmě ustanovujícím celkem a prolíná se rozhovorem s Phoenix matkou a otcem, kteří jsou místy v kontaktu a místy jejich promluvy vchází do obrazů z hračkařství jako voiceover. Stále můžeme slyšet poměrně generickou klavírní hudbu.

obr. 46 Phoenix se na sebe dívá do zrcadla a je šťastný*

I když o Phoenixovi mluví jeho rodiče ve voiceoveru a validují ho*, nemůžeme opravdu zachytit, co se děje s Phoenix, protože mu* nikdo nedá prostor v jeho* vlastním časoprostoru a ani se ho* nikdo na nic neptá. Tuto scénu zcela rámuje jeho rodiče na základě rozhodnutí tvůrce*kyně.

Film dál plyne s různorodými obrazy a většinou se zaměřuje na to, co si lidé myslí zvenku, jak to ovlivňuje tyto děti a jak je to poměrně těžké ustát ve společnosti jako rodič dítěte.

Tento vzorec rozbíjí až scéna Phoenixe a jeho* rodiny v kostele. V několika ustanovujících záběrech v různých velikostech je kostel představen jako velmi progresivní liberální místo pro celou paletu LGBTQ+ komunity. V doprovodu své matky

a svého sourozence chce Phoenix sdělit příchodem v kostele, že je dívka. (obr. 47) Stydí se a tak tuto skutečnost za něj řekne jeho matka a doplní, že Phoenix používá zájmena ona / její. Po vyřčení zájmen ve zvuku slyšíme hudbu v podobě jednoduché hry na klasickou kytaru. Hudba je velmi pozitivní. Kostel Phoenix validuje promluvou a ve voiceoveru se objevuje Phoenix otec, který popisuje, jak si myslí, že Phoenix nikdy nebyla chlapcem. Voiceover podkresluje záběry odchodu Phoenix z kostela na hřiště, kde si hraje se svou sestrou.

obr. 47 Phoenix chce oznámit, že je dívka

To co cítí Phoenix, jako komentář nebo nějakou reakci nám tvůrci* kyně nezprostředkují a po validaci v komentáři jeho* otce se skrze ustanovující záběry posunujeme o rok později.

Leena se svým chlapcem o několik minut později velkolepě randí. V jednotlivých celcích a detailech s nimi prožíváme jejich romantickou lásku. Ve voiceoveru můžeme slyšet Leenu, která kvůli své dysforii odmítá mít se svým chlapcem intimní vztah. V kontaktu se pak dostáváme do dvojdetailu Leeny s partnerem, kteří sedí na gauči, kde se její chlapec rozpovídá o tom, že nikdy s trans* lidmi nerandil, ale že mu přijde Leena jako absolutně normální holka. V tu chvíli se Leena vedle usmívá a položí si svou hlavu na jeho rameno. Je to krásná ukázka validace a proudící pozitivní energie, ne-li euforie pro Leenu. (obr. 48) V pozadí můžeme opět slyšet generickou pozitivní hudbu s klavírem. Po ulehnutí na rameno se opět ve filmu pokračuje dál, hudba utichá a začíná další scéna s ustanovujícím celkem na bílý dům.

obr. 48 Leena se usmívá po validaci svým partnerem

Jay se jde ostříhat do barber shopu a povídá si s místním kadeřníkem. Po konverzaci o tom, že neumí tančovat a tudíž se trochu bojí jít na oslavu své nejlepší kamarádky začíná stříhová afirmativní skladba. Afirmativní, protože je hlavní téma to, jak všem zobrazovaným trans* dětem pomáhá úprava jejich vlasů. Obrazová sekvence se v ploše pozitivní hudby proměňuje. V obraze vidíme všechny jednotlivé postavy, které jsou v různých velikostech záběrů vidět v nějakou kontaktu se svými vlasy. Ať už s někým, kdo jim je upravuje, nebo si je upravují oni sami*. Do toho promlouvají jednotlivé voiceovery ať už trans* sociálního herectva nebo jejich rodičů. Jay popisuje jak se cítí jako kluk, když si jde stříhat vlasy. (obr. 49) Leena jak si nechala narůst dlouhé vlasy, protože to pro ni znamená ženskost. (obr. 50) Phoenixova matka vysvětluje, že si nikdy nechtěl* stříhat vlasy (obr. 51) a Avery při barvení svých vlasů říká, když se podívá na sebe, tak vidí sebe. (obr. 52) V podkresu je pozitivní hudba spolu s klavírem a klasickou kytarou.

obr. 49 Jay v detailu s komentářem

obr. 50 Leena v nadhledu u kadeřnice

obr. 51 Sestra Phoenix upravuje vlasy

obr. 52 Avery se na sebe kouká do zrcadla

Tvůrci*kyně zachytávají i politickou změnu nálad v americké společnosti. Část rodičů jde se svými dětmi protestovat. V klasické skladbě různých velikostí záběrů se přibližujeme jednotlivým názorům na trans* děti a na to, jak je tyto politické změny mohou ohrozit.

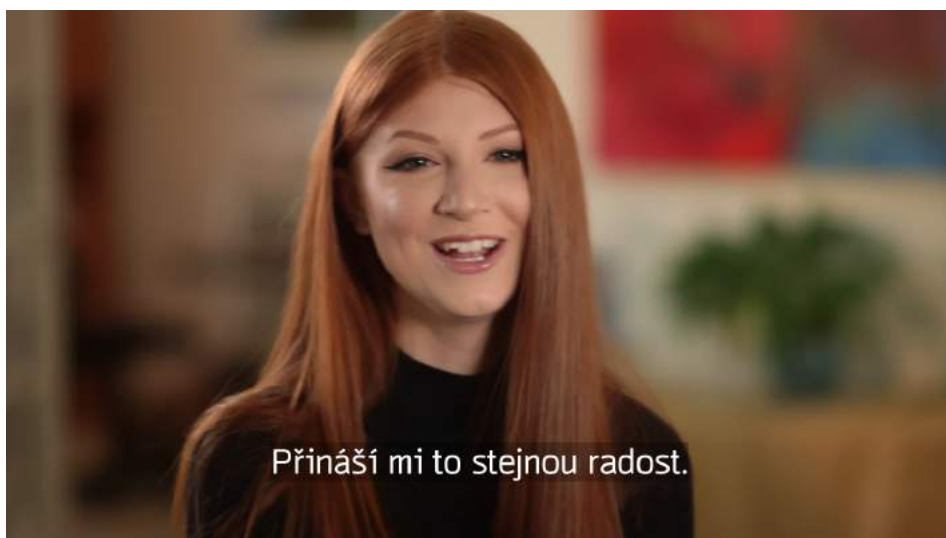
Voiceovery překrývají také radostné situace Avery a Phoenix, kteří běhají kolem trans* vlajky (dva pruhy růžové, dva pruhy modré a jeden pruh bílé barvy). (obr. 53) Bohužel je to jen takový záchvěv a vlastně se k trans* dětem nedostaneme nijak blíž, protože je přehlušují informace dospělých ve voiceoveru.

obr. 53 Avery a Phoenix si hrají kolem trans* vlajky

Leena se v poslední třetině filmu setkává se svou kamarádkou a probírají Leenin rozchod s partnerem. Scéna se začne odehrávat v profesionálně nasvíceném prostředí pokoje, kde v popředí Leena přímo mnuví v polodetailu do kamery. Vysvětluje, jak je smutná z rozchodu, ale na konci zdůrazní, že se pohne dál a že jí

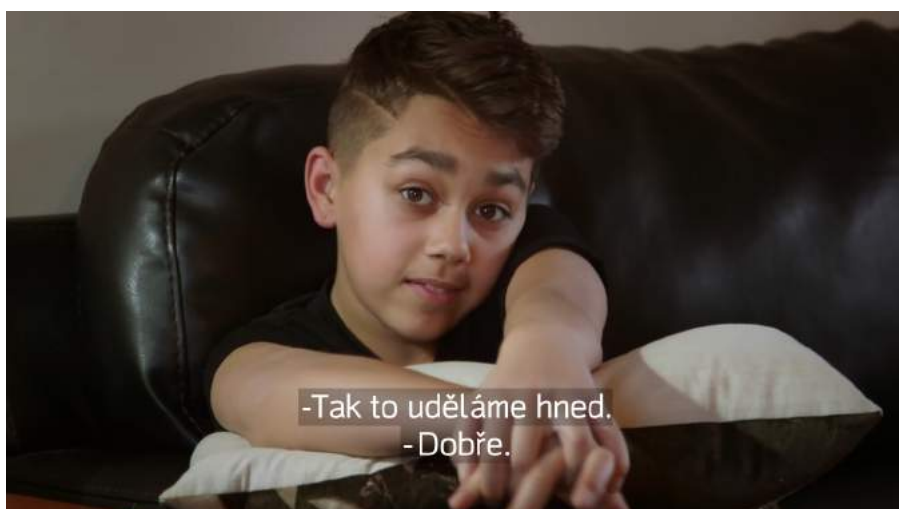
teď dělá radost nakupování obuvi. Upřímně se usmívá a stříhově ji nechají malou chvíli doznít. (obr. 54)

obr. 54 Leeny radost z nakupování obuvi

Matka Jaye se svou novou partnerku se rozhodnou Jayovi oznámit, že se budou brát. Střídavě se díváme na budoucí manželky v polocelku na sedačce a na detail schovaného Jaye, který moc novou partnerku matky nemá rád. Hlavní důvod, proč chce matka Jaye urychlit svatbu je to, že si budou moct dovolit hormonální léčbu pro Jaye skrze lepší pojištění její partnerky.

Když Jayovi tuto skutečnost oznámí, je vidět, jak se v detailu Jay usměje (obr. 55) a řekne "Okaaaay...", po té studem (ať už před svou rodinou nebo možná i před kamerou) uteče mimo obraz. Bohužel blíže nezjistíme, jak se cítí, protože natočit ho, případně použít tyto záběry, nebyly volbou tvůrců*kyň tohoto filmu.

obr. 55 Jay po zjištění možné lepší hormonální péče

O mnoho minut a jednu svatbu později nám Jay ukazuje svůj nový velmi prostorný pokoj. Ve zvuku slyšíme pozitivní zrychlenou hudbu a voiceover Jayovy matky, která vysvětluje, co je v jeho životě nového. V polodetailu, kde procházejí nový certifikát rodného listu s uznáním Jaye jako muže, má mnohem větší radost jeho matka, kterou Jay usměrňuje. Bohužel nevidíme jeho vlastní reakci, protože naraci vede ve voiceoveru jeho matka, která nás směřuje ihned do další scény, kde Jay dostává v dalším polodetailu injekci testosteronu. Obě dvě scény jsou soustředěny na jeho matku a na Jayovu bolest z testosteronu. Když Jay ukazuje v kuchyni matce své nové vousy, nevíme nic o tom, jak se Jay cítí, protože ho nemáme v detailu a ani nemáme jeho komentář. Při jednom z nejdůležitějších okamžiků - úřední změny a užívání testosteronu nejsme s Jayem, ale s jeho matkou. Samozřejmě v rychlém sledu záběrů a za typické energické hudby v pozadí. I toto je zcela rozhodnutí tvůrců*kyň, ne Jayovo a určitě to není rozhodnutí, které si já osobně užívám, naopak.

Leena se ve své poslední scéně tohoto filmu rozhodne navštívit vyhlášenou doktorku plastické operace. Leena se rozhodla, že chce projít náročnou operací vaginoplastiky. S ustanovujícími záběry se dostáváme k paní doktorce do LA. Buduje se strach, zároveň velké očekávání. Leena to komentuje vyváženě, stejně jako její otec své starosti. Uvedení paní doktorky je velmi validující a dokonce otevírá diskuzi ohledně různých možností. Vysvětluje jí, že je zcela v pořádku jako žena žít s penisem a je zcela v pořádku jako muž žít s vulvou. Což upřímně velmi oceňuji, protože to nemá čistě transfobní nádech, jako hysterektomie Dereka v filmu *Na míru*. Poté, co se Leena rozhodne na vážnou operaci jít, paní doktorka ještě ve voiceoveru přes záběry rodinného obejmutí její rozhodnutí chápe a validuje. (obr. 56)

obr. 56 Leena se svou matkou

Pro Leenu je operace jeden z nejzásadnějších milníků a považuje setkání s paní doktorkou jako kdyby ji doteď chybělo srdce a ona jí ho může dát. (obr. 57) Leena sedí uprostřed auta, po své pravici má svého otce a po své levici svou matku. Je snímána z podhledu v americkém plánu. Samozřejmě v podkresu slyšíme emotivní hudbu, která pomáhá v euforickém prožívání samotné Leeny. Scéna vrcholí záběrem na zacházející slunce nad LA a končí zatmívačkou.

obr. 57 Leena pláče v autě s rodiči

Avery se postupně ve filmu začala proměňovat a nechtěla být součástí aktivistických projevů, protože sama, jak popisuje, nechce stále mezi lidi dávat to, co je na světě špatně. S tím špatně, s těma negativníma emocema, si spojuje i svou identitu trans* dívky. Proto nechce, aby o ní ostatní lidé věděli*, že je trans*. Samozřejmě tento rozhovor dává v podkresu hudby. Myslím si, že vystihuje podstatu problematiky nahlížení na trans* lidi, na to, že vše co se jim děje je pouze negativní a a toto si spojuje se svou identitou. O to více je potřeba emancipace trans* osob i skrze pozitivní rámce. (obr. 58)

obr. 58 Avery povídá o své vizi

Jay ve své rychlé svodce na konci filmu stojí před zrcadlem v obleku. Jde na ples se svou dívkou. Jeho matka ho pochválí a Jay ji moc nebere vážně. (obr. 59) Samozřejmě v podkresu pozitivní hudby podpořené klavírem. Poté se v kontaktu a voiceoveru svěřuje se svými strachy ohledně dokončování filmu, ve kterém sám vystupuje jako postava. Bohužel tvůrci*kyně ho nenechají si prožít chvíli, kdy má na sobě oblek a užívá si to.

obr. 59 Jay na sebe kouká se svou matkou do zrcadla

Celý film končí odjezdem Leeny na vaginoplastiku. V titulcích se dozvídáme, že její první věta po operaci byla: "Jsem svobodná."

Transhood je jedna z vlajkových lodí HBO dokumentárního filmu. Dlouhodobě jej HBO promuje a dokonce jde často vidět i v aplikaci HBO Max. Avery a její potřeba být komplexní postavou myslím skvěle odráží jistou nekomplexitu celého filmu. To zaměření se na trans* osoby a zejména jim nedávat prostor v tom, když prožívají pozitivní situace, je něco, co se v každém filmu, který zde analyzuji, opakuje. Samozřejmě, že je úžasné, že i trans* děti dostávají svůj mediální prostor a ano, tento film ve výsledku je jeden z nejméně stereotypizujících z trans* filmů vůbec. Což tedy většinou zastupují velmi informovaní rodiče, kteří svými voiceovery kultivují informace o trans* lidech (zejména matka Avery).

Bohužel ale i tak obrovský projekt, jako je pětiletý časosběr se čtyřma postavami, nedostal vyobrazení komplexnosti trans* osob. Vidím zejména problém ve vedení jednotlivých rozhovorů, nezaměřování se na pozitivní aspekty a opomíjení tužeb samotných postav (viz Avery).

3.2. Proč se cítím jako kluk? (2019)

Poslední film, který jsem se rozhodl zanalyzovat je můj film, který jsem natočil ještě před uvědoměním si vlastní trans* identity. Myslím, že je poměrně důležité reflektovat i svůj postoj a důvody a neobracet se jen na díla ostatních. Sebereflexi považuji ve svém životě za zásadní a nutný posun v mém přemýšlení a vyrovnávání se s vlastními bubáky.

Vyrůstal jsem v malém městě na jihu Moravy a v celém svém dospívání jsem trávil nejvíce času v online světě. Tam jsem mohl žít poměrně autenticky. Nacházel si lásky, které se identifikovaly jako ženy a prožívat své fantazie. Internet byl pro mě bezpečné místo, kde se na různých fórech dostává validace.

Tenhle svět i po letech stále mladí LGBTQ+ lidé využívají. Proto jsem začal vyhledávat mladé dospívající ze spektra LGBTQ+, kteří se propojují skrze síť a chtěl o tom natočit film. Bylo poměrně těžké s nimi navázat opravdu pevný vztah a o to více těžké bylo propojit se i s jejich rodiči, jelikož všichni mí protagonisté*ky byli* nezletilí*ý, přičemž souhlas rodiny byl zásadní.

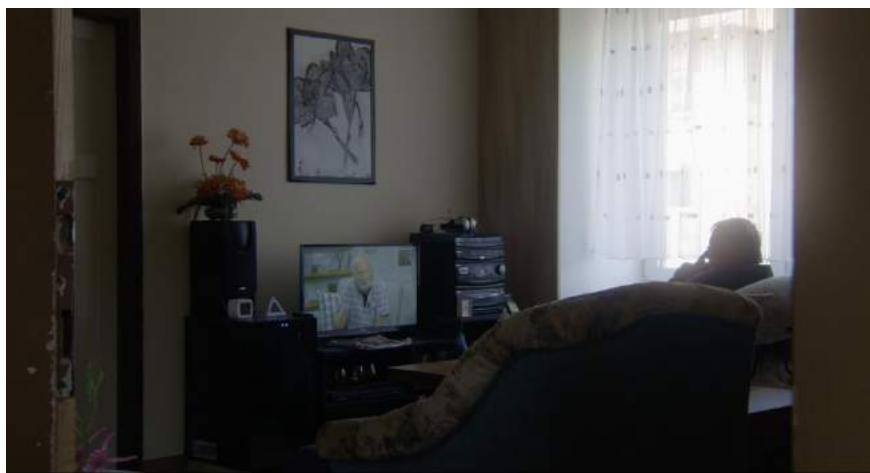
Povedlo se mi to s Benem. Šestnáctiletým studentem základní školy. Ben byl moc rád, že se mnou může komunikovat, protože jsem pro něj byl jediný queer člověk, kterého osobně poznal. Jeho rodina takhle vřelá zpočátku nebyla, ale časem pochopila, že můžu přinést do jejich domu nějaké přemostění mezi Benem a nimi, které bylo velmi potřeba. Ben mi důvěřoval, svěřoval a já jsem mu na oplátku pomáhal s vyznáním se ve světě trans* lidí. Neinformoval jsem jen Bena, ale i jeho matku a otce, protože ti žádné z potřebných informací, co se děje s jejich synem, neměli*y. Všechny tyto informace o trans* lidech jsem měl od svých trans* přátel. Sám jsem se v té době jako trans* člověk neidentifikoval a poměrně jsem i možnost být trans* odmítal. Ze současného pohledu musím říct, že jsem byl v některém ohledu internalizovaně transfobní.

Nakonec vznikl skoro třicetiminutový film, který jsme odprezentovali*y na Mezinárodním festivalu dokumentárního filmu Jihlava a objel film celou Českou republiku na různorodých akcích. V současné době⁸¹ je film možnost shlédnout na

⁸¹ srpen 2022

platformě dafilm.cz⁸². Během filmu se perspektiva proměňuje. Z performativního modu vcházíme do observačních, participačního i reflexivního.

První pozitivní moment nastane, když Ben popisuje své dětství, když si hrál s ostatními. Říká: *“Tak jsem nakonec byl otec a to se mi opravdu hodně líbilo.”* Při čemž vždy tyto své myšlenky říká pouze ve voiceoveru a ne v kontaktu. Jeho promluvy jsme ani v kontaktu nantočili*y a cíleně jsme s nimi pracovali*y jen mimo obraz. Jeho povídání, když byl rád, jako otec probíhá v panoramatickém záběru, kde se postupně odhaluje jeho pracovní místo s počítačem, kde hraje hry, matka v kuchyni a otec u televize. Takže se pomyslně voiceover o otci prolne s jeho vlastním otcem u televize. (obr. 60) Jeho pozitivní pocity nijak nevalidují, ani obrazem, ani hudbou. Naopak, jdu dál za další úzkostí.

obr. 60 Konečný záběr na Benova otce před televizí

obr. 61 Ben a motorková vizualizace

Práce s pozitivními aspekty nastávají v sérii scén, které mají Bena přenést do prostoru, který mu přináší pozitivní emoce. Původně jsem Bena chtěl reálně dostat

⁸² Film můžete shlédnout zde: <https://dafilms.cz/film/11222-proc-se-citim-jako-kluk>

do prostředí, které mu budou příjemné, ale z hlediska produkčních problémů jsme se rozhodli* s kameramanem, že vše natočíme na green screen na dvorku Benova domu. První scénou tohoto typu je jízda na motorce. Něco, co by Benovi udělalo obrovskou radost a co mi opakoval na obhlídkách. A tak jsem na základě jeho popisu Bena snímals ve velkém celku a vytvořils vizualizaci hořící motorky. (obr. 61)

Následuje scéna jeho sestry, která zcela pochybuje o jeho identitě. A takhle to pokračuje dál. Ben je poměrně osamocený a já jsem mu dost svou střihovou skladbou napomáhalx. Ve scéně s fotbalem má Ben jeden z nejusměvavějších momentů (obr. 62) v úzkém záběru, my jsme ho ovšem přebilyx voiceoverem, kde Ben popisuje co by si vše přál. Je znatelné, že jeho přání jsou nerealistické, ale nijak to nekomentujeme a nechávám ho v té pozici dál. Scéna končí celkem přístřešku, kde je Ben unaven a popisuje, jak má nezdravě (což nijak nekomentujeme ani neošetřujeme) zabandážované tělo.

obr. 62 Ben se směje při hře fotbalu

Následují ustanovující záběry na vesnici, jelikož jsme vždy chtěli* zdůraznit kontext místa, kde Ben vyrůstá, a také touto technikou přiblížit realitu trans* osob ve všech koutech České republiky.

Další scéna s green screenem, tentokrát jde o záběr v první plánu s Benem kolem kterého jsem v postprodukcii připojils poskakující fotbalové míče a za ním oslavuje Liverpool svou výhru mistrovského titulu. (obr. 63) Ben vypadá velmi šťastně, ale my mu jeho štěstí nenecháme prožít. Vložilyx jsme do voicoveru jeho obavu, že všichni trans* kluci jsou hubení a umí hrát fotbal, což v kontextu předchozích scén, kde vidíme hrát Bena fotbal, vyznívá směšně. Skrze zvukovou skladbu se dostávám před dům Bena a pokračujeme v další rozpravě matky a Bena skrze film.

obr. 63 Ben ve fotbalové vizualizaci

Nosnou konstrukcí filmu je úprava bot, které Benova matka v dobré víře koupila. Nedalx jsem Benovi prostor vůbec na boty reagovat a užít si je. Jen jsem je účelově využilx.

K nějaké radosti Bena se dostáváme až v poslední třetině filmu a to opět v prostředí green screen, kde zobrazujeme budoucnost. Ben si nebyl jistý, jestli bude nakonec v partnerství s mužem či ženou, ale toužil po té blízkosti. V domě někde v americe. Proto jsem vytvořilx klasický český dům s vlajkou USA, v pozadí s atributy americké architektury s vycházející duhou. (obr. 64) Partnerstvo Bena se v průběhu scény proměňuje. Podle mé zkušenosti se nejvíce lidé smáli právě u této scény. Vždy jsem mělx pocit, že se smějí té přehršelosti ale zároveň vřele v přání krásné budoucnosti pro Bena.

obr. 64 Zářná Benova budoucnost

Pamatuji si, že jsem tu scénu chtěl nechat běžet co nejdýl a taky je poměrně dlouho vzhledem radikálnějšímu střihu v celém filmu. Navazující záběr je Benův obličej v odrazu svého počítače, kde se do něj i mentálně propadá.

Vrcholem filmu, a děkuji sám sobě, je v relativně pozitivním duchu. Benovi dáváme prostor si prožít na green screen sen v podobě pochodu Prague Pride. Jde na něm vidět, jak je šťastný. Při změně záběru z úzkého na celek v podobě zoomu, se Ben rozpovídá, že mu je vlastně z této situace smutno, protože by tam chtěl být, přičemž nám ze změny velikost záběru vidíme, že green screen je postaven na zahradě Benova domu. (obr. 65) Ben si teatrálně povzdechne a vykročí za mnou. Já jsem stál vedle kamery a scénu jsem režíroval. Kamera švenkne na příchod Bena ke mě a Ben pronese: *“Mám tě rád...”* a obejmeme mě. (obr. 66) To lidské spojení a je jasným vrcholem celého filmu. Jako bych mu pomohl svou otevřeností během tvorby celého filmu.

obr. 65 Ben na Prague pride a poté na svém dvorku

obr. 66 Naše objetí

Finální scéna je podkreslena emotivní hudbou - takovým tónem, který postupně graduje do našeho objetí. Ve filmu je hudba vždy v intenzivních momentech - ano negativních.

Když jsem pouštěl film trans* komunitě, tak ho odsoudila. Já jsem měl pocit, že jsou to jenom hnidopiši. A teď zpětně si uvědomuji, co bylo v těch emočních reakcích pravdou. Tehdy jsem se identifikoval jako cis člověk a ta neznalost celého toho tématu a neschopnost jít do další vrstvy poznání mě prostě v jistém uměleckém provedení omezila. Pamatuji si, jak osobně jsem tu kritiku vnímal. Jak jsem měl pocit, že je to důležitý film (to samozřejmě je i dnes) a jak jsem ho udělal správně (o tom bych už dnes polemizoval). Po letech terapie, která uplynula od filmu, už nevnímám svou režisérskou pozici tak důležitou. Po svém vlastním coming outu mi až osobní zkušenost dovolila nahlédnout do komplexity trans* osob.

4. Závěr

Cílem této diplomové práce bylo zprvu vymezení pojmů a kritéria pramenů. Zdrojů, které se vůbec věnovali tématu euforie, bylo méně, než prstů na jedné ruce, což poukazuje na absenci zkoumání komplexního prožívání trans* osob. V původním plánu práce bylo využití více pramenů, ale nakonec z hlediska roustoucího rozsahu práce jsem se rozhodl jeden z pramenů (jedná se o maďarský film *Tobi v barvách duhy*) vyloučit.

Dále jsem se rozhodl zkoumat, jakým způsobem a zda-li jsou ztvárněny euforie trans* osob v daných pramenech. Vycházel jsem z předpokladu, že tvůrci*kyně pracují na zobrazení trans*identity na základě dysforie a negativity. Bohužel musím říct, že komplexnost trans* postav v mém vybraném vzorku dokumentárních filmů nebyla naplněna.

Tvůrci*kyně se zajímali*y zejména o rozpor trans* identit s ciheternormativním systémem. Pozitivní prožitky trans* osob nikdo ve filmech nebudoval* a byly v obrovském nepoměru vůči negativním scénám..

Film *Na míru* (2016) pomyslně kvantitativně nejlépe zvládl úlohu znázornění pozitivních okamžiků trans* osob. Můžete vidět, že jeho kapitola je mnohem obsáhlejší. Ovšem tvůrci*kyně nebyli* schopni těmto scénám dát takový prostor jako scénám negativním. Pozitivní prožívání postav rychleji ustříhli*, nenechávali* je vyznít, naopak dávali* mnohem větší prostor projevům transfobie bez kontextu (Derekova hysterektomie) a ve finále scény euforie z nových obleků byly odbyty, případně ani tvůrci*kyně nevytvořili* prostor pro reflexi pocitů z tak velké pozitivní události *trans osob. Pro ztvárnění těchto scén používali* hudbu, která měla pozitivní nádech.

XY Chelsea (2019) neobstál v mé analýze. Chyběla jakýkoliv pozitivně vyznívající scéna. Negativních je plná kopa. Chelsea prokazatelně euforii zažívala (focení Vogue, tweet aj.), ale nikdy ji tvůrci*kyně nenechali tuto situaci prožít, naopak vkládali*y do neustálého kontrastu voiceover zaměřený na negativitu a úzkost. Tento film nepovažuji za komplexní portrét trans* osoby i přes to, že trans* identita byla ve filmu obrovským tématem.

Televizní film *Transhood* (2020) je film, který se přímo a pouze zajímá o aspekt trans* identity u dětí a dospívajících. Film ale není komplexní v tom, jakým způsobem

ztvárňuje život trans* osob. Samozřejmě nastávají pozitivní a euforické scény, ale tvůrce*kyně tyto scény příliš nezajímají a nedávají jim takový prostor, jako čemukoliv jinému. Štěpení mezi rodiče a děti považují za kontraproduktivní, jelikož některé děti právě v momentech radosti a štěstí neměli prostor na reflexi. Ve filmu se nachází jedna z komplexních scén (vlasy) a několik dalších, kde vidíme jistý potenciál, ale ten většinou nezajímá tvůrce*kyně. Jejich focus byl více na to, jakým způsobem rodiny trpí a potřebují vnější změny, aby se cítili lépe.

Můj film *Proč se cítím jako kluk?* (2019) mé analýze také nevyhověl. Zcela jsem se zajímalx jen na konflikt Bena s kýmkoliv a hlavně sám se sebou. Jedinou světlou chvílí jsou scény s vizualizacemi pomocí greenscreen technologie. Jedná se o sny a představy, ale nijak jsem nevěnovalx pozornost jeho euforickému prožívání tady a teď.

Podpora může vypadat jinak než jenom nekonečný popis negativních rámců, který se trans* osobám dějí. Nepochybuji (protože znám i svou motivaci) o tom, že tvůrce*kyně těchto filmů věnovali* do svých projektů neuvěřitelnou energii a že všechny tyto filmy přibližují veřejnosti životy trans* osob. Většina z nich určitě přispěla k viditelnosti trans* tématu a ve výsledku velmi pomohla.

Je však před námi obrovský kus práce v tom, jakým způsobem komplexně zobrazovat trans* postavy. Trans* perspektiva jejich vlastního života je ale nejzásadnější hodnotou v úplném zobrazení. Součástí našich životů je totiž i radost, láska, štěstí a euforie!

Já si to teď vyzkoušelx na svém na novém filmu. Většinou ani samotní trans* lidé neví, co to vlastně euforie znamená. O to bylo těžší jim tu cestu ukázat. Euforie ale není jen projev verbální. Euforii s pomocí obrovské palety trans* kultury můžeme znázornit i jinak - barvami, svícením, explicitností scén, hranými pasážemi, vizualizacemi, animací, 3D aj.

Věřím, že komplexnost trans* osob a soustředění se i na pozitivní aspekty naší identity povede k emancipaci nejen dokumentárního filmu, ale i nás samotných.

Seznam použité literatury a zdrojů

1. Asi jsem ze staré školy, ale pohlaví jsou dvě, genderově neutrální výchova je nesmysl, věří sexuoložka [online], poslední aktualizace 16.6.2021 [citace 3.8.2022], Český Rozhlas . Dostupné z WWW
<https://plus.rozhlas.cz/asi-jsem-ze-stare-skoly-ale-pohlavi-jsou-dve-genderove-neutralni-vychova-je-8514>
2. COLEMAN, Eli, et al. Standards of care for the health of transsexual, transgender, and gender-nonconforming people, version 7. *International journal of transgenderism*, 2012, 13.4
3. *Ponižující, ale protestovat nemohu. Trans lidé kritizují praktiky vyšetření*[online], poslední aktualizace 21.5.2022 20:00 [citace 3.8.2022], iDnes.cz ZPRAVODAJSTVÍ . Dostupné z WWW
https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/transgender-tranzice-lgbt-genderova-identita.A220505_112110_domaci_knn
4. *Zákon o specifických zdravotních službách - Díl 4 - Změna pohlaví transexuálních pacientů*[online], [citace 3.8.2022], Podnikatel.cz. Dostupné z WWW
<https://www.podnikatel.cz/zakony/zakon-373-2011-o-specificky-zdravotnich-sluzbach/f4438714/>
5. *Evropský výbor pro sociální práva, rozhodnutí o odůvodněnosti*, [PDF, online] [citace 3.8.2022], justice.cz. Dostupné z WWW
<https://www.justice.cz/documents/12681/771376/Rozhodnut%C3%AD+EVSP/804fd6d4-e796-435a-ba4e-503de289edb5>
6. *Zkušenosti trans a nebinárních osob se zdravotnickými a psychologickými službami* [online], 2022 20:00 [citace 3.8.2022], Trans*parent, Z.S. Dostupné z WWW
<https://jsmetransparent.cz/wp-content/uploads/2022/04/Vysledky-vyzkumu-Transparent.pdf>
7. JARKOVSKÁ, Lucie. Proč se nám stále někdo snaží namluvit, že muži jsou z Marsu a ženy z Venuše? In ASSENZA, Dora. Příprava na globalizaci. Olomouc: A & M Publishing, 2007. s. 87 - 106. Centrum inovativního vzdělávání. ISBN 978-80-903654-2-1

8. *Stop Erasing Transgender Stories From History* [online], 31. 4. 2021 [citace 4.8.2022], Antropology magazine Sapiens,. Dostupné z WWW
<https://www.sapiens.org/archaeology/transgender-people-exist-in-history/>
9. BENESTAD, Esben Esther Pirelli. From gender dysphoria to gender euphoria: An assisted journey. *Sexologies*, 2010, 19.4
10. *What does transgender mean?* [online], 2014 [citace 4.8.2022], American psychology asociation,. Dostupné z WWW
<https://www.apa.org/topics/lgbtq/transgender>
11. TACIT, Sam. *Joyful bodies, joyful minds: gender euphoria among transgender adults living in Canada*. 2020. PhD Thesis. Memorial University of Newfoundland.
12. NICOLAS, Bill. *Úvod do dokumentárního filmu*. 1. vyd. Akademie múzických umění, 2010. ISBN: 978-80-7331-181-0
13. WARNER, Michael. Introduction: Fear of a queer planet. *Social text*, 1991, 3-17
14. CHLUMSKÁ, Eva; JANSOVÁ, Iveta; JEDLIČKOVÁ, Jana. *Boření mýtů: K současné neheteronormativní televizní seriálové produkci*. Univerzita Palackého v Olomouci, 2015.
15. MCLAREN, Jackson Taylor. "Recognize Me": An Analysis of Transgender Media Representation. 2018
16. *The Masculine Mystique* [online], [citace 5.8.2022], The New York Times,. Dostupné z WWW
https://www.nytimes.com/2013/12/01/nyregion/custom-suits-to-make-transgender-and-female-clients-feel-handsome.html?login=email&mtrref=query.nytimes.com&_r=1
17. *Suited* [online], [citace 5.8.2022], Time,. Dostupné z WWW
<https://time.com/suited/>